

Διευρυμένες εκδοχές_ αστικότητας

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
_Χριστίνα Χήτα

Διευρυμένες εκδοχές_ αστικότητας

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χριστίνα Χήτα

Επιβλέπων: Ι. Ζαβολέας

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων_
Πολυτεχνική Σχολή_
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών_

ΙΟΥΝΙΟΣ 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ για αυτή την εργασία τον καθηγητή μου, Ιωάννη Ζαβολέα_ για την καθοδήγηση, την εμπιστοσύνη και την υπομονή.

Ευχαριστώ_ τους φίλους, την οικογένειά μου και όλους όσους με στηρίζουν με τον τρόπο τους.

SUMMARY

The emerge of digital technologies has brought a transformative change in the way the world is experienced and understood. The new condition that arises, desires to detach the functions of their fixed physical locations, expanding the scale of human activity beyond its physical limits. Consequently, the relationships with the build environment are dematerialized and flow into an expanded field of potential reconstruction. Traditional urban patterns are reshaped, and spatial perception seeks a new conception under the idea of the networked society and the modern liquid world. Σ Since the spatial dimension exceeds its material existence as it is formed by the influence of the wider socio-cultural aspects of the built environment, the deepest aspect of connection between space and existence is re-evaluated. Eventually, a profound exploration of the social, anthropocentric, and existential aspects of the urban landscape, aims to reveal less obvious perspectives and ideas for a renewed and expanded urbanism aligned with the spirit of the times.

KEY-WORDS

digitalization_ urban patterns_ covid-19_ existence_ urbanity_

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εμφάνιση των ψηφιακών τεχνολογικών μέσων έχει επιφέρει μια μεταμορφωτική αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο βιώνεται και κατανοείται ο κόσμος. Η νέα συνθήκη που δημιουργείται θέλει τις λειτουργίες του φυσικού χώρου να αποκόπτονται από τις σταθερές τους τοποθεσίες, επεκτείνοντας έτσι την κλίμακα της ανθρώπινης δραστηριότητας πέρα από τα φυσικά της όρια. Ως επακόλουθο, οι σχέσεις με το δομημένο περιβάλλον αποϋλοποιούνται και ρέουν σε ένα διευρυμένο πεδίο πιθανής ανασυγκρότησης. Τα παραδοσιακά αστικά μοτίβα αναδιαμορφώνονται και η χωρική αντίληψη αναζητά μια νέα σύλληψη υπό την ιδέα της δικτυωμένης κοινωνίας και του μεταβαλλόμενου σύγχρονου κόσμου. Καθώς η χωρική διάσταση υπερβαίνει την υλική της υπόσταση και εμπλέκεται με τις ευρύτερες κοινωνικοπολιτιστικές πτυχές του δομημένου περιβάλλοντος, η ουσιαστική σύνδεση μεταξύ χώρου και των βαθύτερων πτυχών “κατοίκησης” επαναξιολογείται. Τελικά, η δεισιδυτική ματιά στις κοινωνικές, ανθρωπιστικές και υπαρξιακές πτυχές του αστικού τοπίου είναι στο στόχαστρο να φανερώσει προοπτικές και ιδέες λιγότερο προφανής, για μία ανανεωμένη και διευρυμένη αστικότητα ευθυγραμμισμένη στο πνεύμα των καιρών.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

ψηφιοποίηση_ αστικά μοτίβα_ covid-19_ κατοίκηση_ αστικότητα_

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ^

- 9 Intro

- 11 ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α^ το πλαίσιο
- 12 Α^ εισαγωγή_ Η Ψηφιακή εποχή
- 13 Α1^ Η Κοινωνία του δικτύου
- 15 Α2^ Το παγκόσμιο χωριό
- 17 Α3^ Η πόλη των BITS
- 19 Α^ ανακεφαλαίωση_ Αρχιτεκτονική, Πολιτισμός και Τεχνολογία

- 21 ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β^ το παράδειγμα_
- 22 Β^ εισαγωγή_ Η νέα συνθήκη
- 23 Β1^ Streets in the sky _ Alison + Peter Smithson, 1952
- 27 Β1_2^ Urban Re-identification Grid _ Alison + Peter Smithson, 1953
- 30 Β2^ Center Pompidou _ Renzo Piano + Richard Rogers, 1977

- 34 ΠΑΡΕΜΒΟΛΗ^

B3^ Villa VPRO _ MVRDV,1997	35
B4^ Mirador _ MVRDV, 2005	38
B5^ Distelweg "Street of the future"_ UN Studio, 2020	41
B^ Covid-19_era	44
B^ ανακεφαλαίωση_ Προς μια νέα αστικότητα	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ^ το διαγραμματικό_	49
Γ^ εισαγωγή_ Η ουσία του χώρου	50
Γ^ Field Conditions_ Stan Alle	51
Γ^ ανακεφαλαίωση_ Η διεύρυνση	54
OUTro^	56
AFTER^	58

INtro^

Στον σημερινό κόσμο, τα ψηφιακά τεχνολογικά μέσα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας, σηματοδοτώντας μια σημαντική αλλαγή στον τρόπο αντίληψης και αλληλεπίδρασης με το δομημένο περιβάλλον. Αυτή η αλλαγή, εγκαινιάζει μια νέα εποχή ρευστότητας και μετασχηματισμού, όπου τα όρια μεταξύ φυσικών και ψηφιακών σφαιρών θολώνουν. Το δομημένο περιβάλλον δεν περιορίζεται πλέον στη φυσική του εκδήλωση, αλλά είναι περίπλοκα συνυφασμένο με το ψηφιακό τοπίο. Στη διαδικασία αυτής της μετάβασης σε έναν κόσμο τεχνολογικά και ψηφιακά εξαρτημένο από τα άυλα δίκτυα, διακρίνονται νέοι τρόποι αντίληψης, κατοίκησης και κατανόησης του χώρου και αμφισβητούνται τα παραδοσιακά αστικά μοτίβα. Συνολικά, η παρουσία μιας ψηφιακής πραγματικότητας, ενθαρρύνει μια σειρά από νέες σκέψεις, επανεκτιμήσεις και διευρυμένες δυνατότητες για το δομημένο τοπίο της πόλης. Ποιες είναι επομένως οι προτεραιότητες που εισάγει το ψηφιακό περιβάλλον τις οποίες η αρχιτεκτονική καλείται να απαντήσει για μία αστικότητα πιο εναρμονισμένη με την μεταβαλλόμενη φύση του σύγχρονου κόσμου;

Η παρούσα ερευνητική εργασία, καθοδηγείτε από τη γενικότερη ιδέα, σε συγκεκριμένες οπτικές και καταλήγει σε νέες διευρυμένες αντηλήψεις περί της αρχιτεκτονικής και χώρου. Ειδικότερα, εισάγοντας το πλαίσιο διερεύνησης, αναφέρονται θεωρητικές προσεγγίσεις πάνω στην σημασία των ψηφιακών τεχνολογικών μέσων στην αναδιαμόρφωση βασικών πτυχών της ζωής και κατ' επέκταση του δομημένου περιβάλλοντος. Στη συνέχεια, το πλαίσιο εμβαθύνετε προς συγκεκριμένα παραδείγματα αστικών υποδομών με τα οποία ορίζονται οι αμφισβητούμενες συμβάσεις που επιφέρουν οι περίπλοκες δυναμικές της πραγματικότητας στο αστικό τοπίο. Παραθέτοντας τα παραδείγματα με χρονολογική σειρά, διακρίνονται καινοτόμες αντιλήψεις για τον χώρο και η ανάγκη για προσαρμογή στη νέα κανονικότητα του σύγχρονου κόσμου. Τελικά, διαπιστώνεται πως μία αφηρημένη έννοια του χώρου και των σχέσεων μέσα σε αυτόν, συμβάλλει στην κατανόηση του ευρύτερου αστικού πλαισίου και στη σύλληψη μιας ανανεωμένης και διευρυμένης αστικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α^ το πλαίσιο_

*«Η κοινωνία αλλάζει, όχι απαραίτητα οι ίδιοι οι άνθρωποι,
αλλά οι δεσμοί τους με τον έξω κόσμο.»¹*
YONA FRIEDMAN

A^ εισαγωγή_

Η Ψηφιακή εποχή

Διανύοντας την ψηφιακή εποχή, τα ψηφιακά τεχνολογικά μέσα αναμφίβολα αποτελούν πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής, διαμορφώνοντας την καθημερινότητα σε μία διττή πραγματικότητα. Σημαντικές κοινωνικές και χωρικές μεταβολές καθιερώνονται και γεννιούνται ερωτήματα σχετικά με την πορεία της σχέσης ανθρώπου και του γενικότερου φυσικού και κοινωνικού του περιβάλλοντος, υπό την εμφάνιση του παγκόσμιου ψηφιακού δικτύου – internet.

Αντί για τη διαμόρφωση νέων σχέσεων των ανθρώπων και των τόπων γεωργικής παραγωγής όπως έγινε στην γεωργική επανάσταση, ή των ανθρώπων και της μηχανής όπως στη βιομηχανική επανάσταση, αυτό το παγκόσμιο ψηφιακό δίκτυο ανά συστήνει την σχέση των ανθρώπων με την πληροφορία.² Η ψηφιακή επανάσταση επομένως, ίδρυσε και έναν νέο τύπο κοινωνίας, την «κοινωνία της πληροφορίας», η οποία εκφράζει την ιδέα μιας νέας φάσης στην ιστορική εξέλιξη των προηγμένων κοινωνιών. Από την αρχή της ψηφιακής εποχής δεν προβλεπόταν απλώς μια «μεταβιομηχανική» κοινωνία, αλλά η έλευση νέων κοινωνικών προτύπων, ως συνέπεια μιας «δεύτερης βιομηχανικής επανάστασης» βασισμένη πάνω απ' όλα στις μικροηλεκτρονικές τεχνολογίες.³ Η επικοινωνία, η εργασία και η γενικότερη καθημερινότητα έχουν αναδιαμορφωθεί σε σχέση με την παραγωγή, επεξεργασία και διανομή πληροφοριών. Από την εγχώρια ζωή στις διεθνείς σχέσεις και από τις δραστηριότητες αναψυχής στις εργασιακές σχέσεις, καμία σφαίρα κοινωνικής δραστηριότητας δεν έχει μείνει ανέγγιχτη με το πέρασμα της ψηφιακής επανάστασης.

Η κοινωνία του δικτύου

Η τεχνολογία, κατανοητή ως υλικός πολιτισμός, είναι αδιαμφισβήτητα μια θεμελιώδης διάσταση της κοινωνικής δομής και της κοινωνικής αλλαγής και εξελίσσεται σε αλληλεπίδραση με άλλες διαστάσεις της κοινωνίας.⁴ Όπως έχει αναφέρει ο Yona Friedman σε μια συνέντευξή του αναφορικά με την εμφάνιση της τεχνολογίας και της αμεσότερης επικοινωνίας, «Η κοινωνία αλλάζει, όχι απαραίτητα οι ίδιοι οι άνθρωποι, αλλά οι δεσμοί τους με τον έξω κόσμο.»¹ Με άλλα λόγια, η τεχνολογία και η ψηφιακή επανάσταση έχουν αλλάξει και συνεχίζουν να αλλάζουν ριζικά την κοινωνική δομή, αναδιαμορφώνοντας μεταξύ άλλων, τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα και τα κράτη αλληλοεπιδρούν, λειτουργούν και αναπτύσσονται. Κατά συνέπεια, ο κόσμος μας είναι πλέον πολύ πιο διασυνδεδεμένος.

Ο Manuel Castells, ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους ακαδημαϊκούς των κοινωνικών επιστημών, υποστηρίζει πως η αμεσότητα της επικοινωνίας και τα τροφοδοτούμενα κοινωνικά δίκτυα, που επιτρέπουν αυτή τη δια συνδεσιμότητα μεταξύ των ανθρώπων, έχουν επιτρέψει την εμφάνιση μια δικτυωμένης κοινωνικής δομής. Ως εκ τούτου, κατά την άποψή του, *πρέπει να αφήσουμε την έννοια της κοινωνίας της πληροφορίας να μααραζώσει και να την αντικαταστήσουμε με την έννοια της «κοινωνίας του δικτύου», καθώς δεν βρισκόμαστε στην κοινωνία της πληροφορίας ή της γνώσης περισσότερο από ό,τι ήμασταν σε άλλες ιστορικές περιόδους.* Όπως υποστηρίζει, *η γνώση και οι πληροφορίες ήταν πάντα βασικές στην κοινωνία γενικότερα, αλλά δεν είναι συγκεκριμένα ως κυρίαρχα συστατικά του είδους της παρούσας κοινωνίας, όσο είναι το σύνολο των σχέσεων που υπονοούνται στη λογική της δικτύωσης.*⁵

Προσδιορίζοντας επομένως, την σημερινή κοινωνία ως «κοινωνία του δικτύου», θέτουμε στο κέντρο της ανάλυσης τις σχέσεις δικτύωσης που επιτρέπουν τα ψηφιακά μέσα και έχουν πλέον ανασυνταχθεί τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Αδιαμφισβήτητα συνεπώς, μπορεί να υποσ-

τηριχθεί πως η ανάπτυξη των ψηφιακών τεχνολογικών μέσων, άλλαξε εξίσου τις κοινωνικές δομές, τον χώρο και τις σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ τους. Κατά τον Castells, οι επιπτώσεις των τεχνολογιών πληροφόρησης στη χωρική διάσταση της καθημερινότητας είναι *η ταυτόχρονη χωρική διασπορά και συγκέντρωση*.⁶ Ειδικότερα αναφέρει ότι, *λόγω της αλληλεπίδρασης μεταξύ των τόπων, το χωρικό μοτίβο συμπεριφοράς σπάει σε ένα ρευστό δίκτυο ανταλλαγών που αποτελεί την βάση της εμφάνισης ενός νέου είδους χώρου, τον χώρο των ροών (space of flows)*.⁷ Με αυτό τον ορισμό προσδιορίζει το παγκόσμιο ψηφιακό δίκτυο ως έναν άυλο χώρο που συνυπάρχει με τον φυσικό και αμφισβητεί τις σχέσεις χώρου αλλά και χρόνου.

Το παγκόσμιο χωριό

Σύμφωνα με τον Castells, *μια κοινωνική δομή της οποίας η υποδομή βασίζεται σε ψηφιακά δίκτυα είναι εξ ορισμού παγκόσμια καθώς αυτά δεν γνωρίζουν όρια προς την ικανότητά τους να αναδιαρθρωθούν. Έτσι, η κοινωνία του δικτύου είναι μια παγκόσμια κοινωνία.*⁸

Ο θεωρητικός των μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας Marshall McLuhan, επινόησε τον όρο «Παγκόσμιο Χωριό» για να περιγράψει ακριβώς αυτή την ιδέα του διασυνδεδεμένου κόσμου, της δικτυωμένης κοινωνικής δομής, αναγγέλλοντας την εμφάνιση του παγκόσμιου ιστού. Περιγράφει με τον όρο αυτόν, ότι οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο συνδέονται μεταξύ τους μέσω της χρήσης των νέων τεχνολογικών μέσων, θέτοντας ωστόσο με τον ορισμό του «παγκόσμιου χωριού» μεγαλύτερη σημασία στην πολιτιστική χροιά της νέας συνθήκης παρά στην χωρική σε αντίθεση με τον Castells. Συγκεκριμένα εξηγεί, *πως οι πολιτισμοί σε όλο τον κόσμο συρρικνώνονται καθώς και επεκτείνονται ταυτόχρονα, λόγω της συνεχόμενης ανταλλαγής πολιτισμού,*⁹ δηλαδή του να μοιράζεται και να συνδέεται ο ένας με τον άλλον.

Μια ακόμα σημαντική πρόταση του McLuhan, ήταν που ανέφερε τα τεχνολογικά μέσα ως προεκτάσεις του ανθρώπου στο βιβλίο του *“Understanding Media: the extensions of man”*. Υποστηρίζει ότι *τα μέσα είναι προεκτάσεις του φυσικού και νευρικού συστήματος του ανθρώπου για την αύξηση της δύναμης και της ταχύτητάς του, ενώ κάθε επέκταση, επηρεάζει ολόκληρο το ψυχικό και κοινωνικό σύστημα.*¹⁰ Επι παράδειγμα αναφέρει τον τροχό ως προέκταση των ποδιών, το ραδιόφωνο ως προέκταση των αυτιών και ούτω καθεξής. Έτσι ο McLuhan συγκρίνει αντίστοιχα το παγκόσμιο χωριό με το κεντρικό νευρικό σύστημα, εξηγώντας ότι η κοινωνία είναι διασυνδεδεμένη από την επιρροή της ηλεκτρονικής τεχνολογίας. *Αφού προεκτείναμε τα σώματά μας στον χώρο κατά την διάρκεια των πρώτων μηχανικών αιώνων, πλέον επεκτείνουμε το ίδιο το νευρικό μας σύστημα σε μια παγκόσμια αγκαλιά καταργώντας τον χώρο και τον χρόνο και προσεγγί-*

ζοντας την τελική φάση των προεκτάσεων του ανθρώπου, την τεχνολογική προσομοίωση της συνείδησης.¹¹ Τα μέσα επομένως, καθώς εξελίσσονται, μεταβάλλουν τις αναλογίες των αισθήσεων και της αντίληψής του ατόμου αντιστοιχώντας σε μεγαλύτερες κοινωνικές μεταβολές και ουσιαστικότερες αλλαγές στην ανθρώπινη καθημερινότητα. Ο σιδηρόδρομος για παράδειγμα, δεν εισήγαγε μονάχα κίνηση ή μεταφορά στην ανθρώπινη κοινωνία, αλλά επιτάχυνε και διεύρυνε την κλίμακα των προηγούμενων ανθρώπινων λειτουργιών, δημιουργώντας εντελώς νέα είδη πόλεων, νέα είδη εργασίας και αναψυχής.¹² Είναι κατά συνέπεια, αναπόφευκτο το παγκόσμιο ψηφιακό δίκτυο αλληλοεπιδρώντας με την κοινωνία να μεταβάλει κατ' επέκταση την πόλη και στον αστικό χώρο.

A3^

Η πόλη των BITS

Το παγκόσμιο ψηφιακό δίκτυο δεν είναι απλά ένα σύστημα για ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ηλεκτρονικές σελίδες και ηλεκτρονικό εμπόριο. Σύμφωνα με την προσέγγιση του αρχιτέκτονα William Mitchell, το παγκόσμιο ψηφιακό δίκτυο δεν είναι πάρα μία νέα αστική υποδομή που θα διαμορφώσει τις πόλεις όπως έγινε και στο παρελθόν με τους σιδηρόδρομους, την παροχή ηλεκτρικής ισχύος και τα τηλεφωνικά δίκτυα.

Ο William Mitchell έχοντας ασχοληθεί με την ενσωμάτωση της πρακτικής της αρχιτεκτονικής με της τεχνολογίες, προσεγγίζει αυτή τη νέα αστική υποδομή ως έναν νέο τύπο πόλης που συνυπάρχει με την πραγματική και τον ορίζει ως "City of Bits". Αναφέρει πως αυτή *θα είναι μια πόλη ανεξάρτητη από κάποιο συγκεκριμένο σημείο της γης, διαμορφωμένη από τη συνδεσιμότητα και τους περιορισμούς στο εύρος ζώνης (bandwidth) και όχι από την προσβασιμότητα και τις αξίες γης, ασύγχρονη (σε μεγάλο βαθμό) στη λειτουργία της και κατοικημένη από άυλα και κατακερματισμένα υποκείμενα που υπάρχουν ως συλλογές από ψευδώνυμα (aliases) και πράκτορες (agents). Τα μέρη της θα είναι εικονικά χτισμένα από λογισμικό (software) αντί να είναι φυσικά, από πέτρες και ξύλα, και θα συνδέονται μεταξύ τους με λογικές συνδέσεις (linkages) παρά με πόρτες και δρόμους,*¹³ ενώ υποστηρίζει επίσης, *ότι αυτό το σύστημα ψηφιακών τηλεπικοινωνιών θα γίνει οι πόλεις του 21ου αιώνα.*¹⁴

Μέσα από την νέα αυτή αστική υποδομή, αναμφίβολα επηρεάζεται και ο τρόπος λειτουργίας της ίδιας της κοινωνίας και η χρήση του φυσικού χώρου, όπως έχει ήδη υπονοηθεί. Τόσο ο Mitchell, όσο και ο Castells υποστηρίζουν πως χαρακτηριστικό στοιχείο αυτής της επιρροής είναι η αποσύνδεση της χωρικής εγγύτητας με τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής, με την έννοια ότι δραστηριότητες που ήταν συνυφασμένες με συγκεκριμένο τόπο ή χώρο μπορούν πλέον να πραγματοποιηθούν μέσω των νέων τεχνολογιών. Υπηρεσίες εργασίας, αγοράς, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας είναι μόνο μερι-

κές από αυτές που μπορούν να πραγματοποιηθούν πλέον στο παγκόσμιο ψηφιακό δίκτυο.¹⁵

Τα ψηφιακά μέσα, έχοντας απορροφήσει βασικές λειτουργίες που ήταν συνυφασμένες με συγκεκριμένες τοποθεσίες του φυσικού περιβάλλοντος διαβίωσης, διαμορφώνουν τις πόλεις και μαζί της, τις ζωές των ανθρώπων. *Όλο και περισσότερα από τα όργανα της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης, της παραγωγής και της κατανάλωσης, μικροποιούνται, αποϋλοποιούνται και αποκόπτονται από σταθερές τοποθεσίες.*¹⁶ Ως αρχιτέκτονας ο Mitchell, αναγνωρίζει τις αναλογίες αυτών των λειτουργιών μεταξύ ψηφιακού και πραγματικού χώρου και τις παραθέτει υπό τον τίτλο της "Ανασυνδυασμένης Αρχιτεκτονικής" (Recombinant Architecture). Έτσι παραλληλίζει για παράδειγμα την έννοια της πρόσοψης με την έννοια της διεπαφής (Facade/Interface), την εργασία με την διαδικτυακή εργασία (Work / Net-Work), και το σπίτι με το ηλεκτρονικό σπίτι (At Home / @Home).¹⁷ Ανατρέχοντας σε αυτές τις αναλογίες, εμφανίζεται πιο διακριτή η μετάβαση του υλικού κόσμου σε μία ψηφιακή αποικία.

Δεδομένης αυτής της αναπροσαρμογής προς τη νέα αστική υποδομή, ο Mitchell υποστηρίζει πως *η φυσική πόλη δεν μπορεί πια να σταθεί και να λειτουργήσει όπως στις παλαιότερες εποχές και τα παραδοσιακά αστικά μοτίβα (patterns) δεν μπορούν να συνυπάρξουν με τον κυβερνοχώρο.*¹⁸ Ωστόσο, *τα δίκτυα δεν θα δημιουργήσουν νέα αστικά μοτίβα από το μηδέν, αλλά θα αρχίσουν να μορφοποιούν τα υπάρχοντα.*¹⁹

A^ ανακεφαλαίωση_

Αρχιτεκτονική, Πολιτισμός και Τεχνολογία

Η ψηφιακή εποχή έχει αδιαμφισβήτητα αλλάξει την κοινωνική δομή, τον χώρο, και τις σχέσεις μεταξύ τους. Ο M. Castells, ο M. McLuhan και ο W. Mitchell, ως σημαντικές προσωπικότητες στον τομέα της θεωρίας των μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας, συμβάλλουν στην κατανόηση του ρόλου της τεχνολογίας να διαμορφώνει την κοινωνία και κατ' επέκταση το δομημένο περιβάλλον. Παρά τις διαφορές τους, μοιράζονται μια κοινή έμφαση στην σημασία του ψηφιακού χώρου, τον οποίο εν τέλει ορίζουν υπό διαφορετικές οπτικές. Η θεωρία του Castells, ως κοινωνικό-τεχνολογική, εστιάζει στην επίδραση των ψηφιακών δικτύων στις κοινωνικές δομές. Η θεωρία του McLuhan, ως πολιτισμική-ανθρωπολογική, δίνει έμφαση στην επίδραση των μέσων ενημέρωσης στον πολιτισμό και την ανθρώπινη συμπεριφορά. Ενώ η θεωρία του Mitchell αφορά την αρχιτεκτονική, καθώς εστιάζει στην επίδραση των μέσων καθαρά στο δομημένο περιβάλλον και την αστική συμπεριφορά. Συνεπώς, η μετάβαση στο παγκόσμιο ψηφιακό δίκτυο καταργεί την χωροχρονική εγγύτητα και οδηγεί στην απούλοποίηση σχέσεων και τόπων, δεδομένου ότι λειτουργίες του φυσικού χώρου αποκόπονται από τις σταθερές τους τοποθεσίες. Στην ουσία, ο τρόπος που βιώνεται και κατανοείται ο κόσμος, αλλάζει. Όπως είναι φυσικό, αυτή η νέα συνθήκη, διευρύνει την κλίμακα των ανθρώπινων λειτουργιών, όμως απαιτεί μία αναπροσαρμογή του δομημένου περιβάλλοντος και αναδιαμόρφωση των ήδη υπάρχων αστικών μοτίβων.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ_Κ^Α

- [1] Chiambaretta Architecte. (2017). *Yona Friedman. Architecture for the living*. PCA-STREAM. Διαθέσιμο στο:
«<https://www.pca-stream.com/en/articles/yona-friedman-architecture-for-the-living-122>»
- [2] Mitchell, W. (1999). E-topia: "Urban Life, Jim—But Not As We Know It". 1η έκδοση. Cambridge, MIT Press., σελ. 14
- [3] Lyon, D. (1988). *The information Society: Issues and illusions*, 1η έκδοση. Great Britain, Polity Press., σελ. 142
- [4] Castells, M. (2004). *The Network Society: A cross-cultural perspective*. Cheltenham UK, M.A: Edward Elgar Pub., σελ. 8
- [5] Castells, M. (2004). ο.π., σελ. 41
- [6] Castells, M. (2000). *The rise of the network society. The Information Age: Economy, Society, and Culture*. 1ος τόμος, 2η έκδοση. Massachusetts USA, M.A.: Blackwell Pub., σελ. 428,
- [7] Castells, M. (2000). ο.π., σελ. 429
- [8] Castells, M. (2004). ο.π., σελ. 41
- [9] McLuhan, M., Fiore, Q., Agel J. (1968) *War and Peace in the Global Village*. 1η έκδοση, New York, Bartram Pub.
- [10] McLuhan, M. (1994). *Media. Οι προεκτάσεις του ανθρώπου*. Μτφρ. Μάνδρος Σ., Αθήνα., Εκδ. Κάλβος., σελ. 90
- [11] McLuhan, M. (1994). ο.π., σελ 22
- [12] McLuhan, M. (1994). ο.π., σελ 26
- [13] Mitchell, W. (1999). ο.π., σελ. 24
- [14] Mitchell, W. (1999). ο.π., σελ. 14
- [15] Castells, M. (2000). ο.π., σελ. 424
- [16] Mitchell, W. (1995). *City of bits. Space, Place, and the Infobahn*. 1η έκδοση. Cambridge, Mass.: MIT Press., σελ. 4
- [17] Mitchell, W. (1995). ο.π., σελ. 46-105
- [18] Mitchell, W. (1999). ο.π., σελ. 3
- [19] Mitchell, W. (1999). ο.π., σελ. 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β[^] το παράδειγμα_

*«Η δομή της πόλης δεν βρίσκεται στη γεωμετρία της,
αλλά στις ανθρώπινες δραστηριότητες μέσα σε αυτήν»¹*
SHADRACH WOODS

B^ εισαγωγή _

Η νέα συνθήκη

Η νέα συνθήκη η οποία ορίζεται από την συνύπαρξη φυσικού και ψηφιακού, έχει άμεσες επιπτώσεις στον σχεδιασμό και προκαλεί την αρχιτεκτονική να ανασυνθέσει το δομημένο περιβάλλον. Ο ψηφιακός αποικισμός αλλάζει ριζικά την αστική συμπεριφορά στον φυσικό κόσμο, επαναπροσδιορίζοντας έννοιες όπως του τόπου συγκέντρωσης, της κοινότητας και της αστικής ζωής. Καθώς για παράδειγμα η κοινωνική αλληλεπίδραση μετατοπίζεται στα ψηφιακά δίκτυα, οι φυσικοί χώροι δεν είναι πλέον οι μοναδικοί και οι πιο σημαντικοί τόποι κοινωνικής αλληλεπίδρασης και ανταλλαγής οπότε και απαιτούν να επαναπροσδιοριστούν ως πιο ευέλικτα προσαρμόσιμα περιβάλλοντα που μπορούν να υποστηρίξουν μια σειρά από διαφορετικές δραστηριότητες και χρήσεις.

Επομένως, η χρήση και η ανάγνωση της πόλης γίνεται πλέον με νέους τρόπους. Η παραδοσιακή αστική δομή έχει μεταμορφωθεί από τα αόρατα δίκτυα και έτσι οι χωροχρονικοί διαχωρισμοί και δραστηριότητες που θεωρούνταν εδώ και καιρό δεδομένοι έχουν καταρρεύσει, αφού δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα του σημερινού κόσμου. Παλιότερα, τα κτίρια αντιστοιχούσαν ένα προς ένα με τους θεσμούς και η αρχιτεκτονική τους είχε έναν αντιπροσωπευτικό ρόλο. Σήμερα πολλές από τις καθημερινές δραστηριότητες δεν ορίζονται από το σταθερό χώρο που προορίζονταν για την λειτουργία τους, αλλά πολυπλέκονται και επικαλύπτονται από τη ψηφιακή τους αντίστοιχη παρουσία, δημιουργώντας εν τέλη χώρους ευέλικτους και προσαρμοστικούς.

Ως λογικό επόμενο, προκύπτουν διφορούμενες και αμφισβητούμενες ζώνες. Τα όρια μεταξύ των εννοιών πραγματικό και εικονικό, τοπικό και παγκόσμιο, τοπίο και πόλη, ιδιωτικό και δημόσιο, είναι μερικά από τα οποία έχουν χάσει την ισχύ τους, καθώς όπως για παράδειγμα και η διάκριση μεταξύ χρόνου εργασίας και ελεύθερου χρόνου. Οι χωροχρονικοί δεσμοί που έως τώρα όριζαν τις αρχιτεκτονικές και αστικές συνθέσεις, πλέον αιωρούνται ελεύθεροι και μπορούν να μετακινηθούν και να ανασυνδυαστούν σύμφωνα με νέες λογικές. Χρειάζεται επομένως, να αναζητηθεί μια νέα η σύλληψη του χώρου και να επανευφρευρευθούν έννοιες, υπό τη νέα συνθήκη της δικτυωμένης κοινωνίας και πόλης. Μέσα από μια σειρά παραδειγμάτων που ακολουθεί, προορίζεται η εξερεύνηση αντισυμβατικών, για το πνεύμα των καιρών τους, περιβαλλόντων που αμφισβήτησαν τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά πρότυπα και έδωσαν νέους όρους και όρια στον φυσικό χώρο. Με την μελέτη αυτών, μπορούν να προκύψουν ιδέες για εναλλακτικά μέλλοντα και ένα νέο αστικό τοπίο, περισσότερο εναρμονισμένο με την μεταβλητή φύση της σημερινής εποχής.

Streets in the sky _ Alison + Peter Smithson, 1952

Από τη δεκαετία του 1950 και έπειτα άρχισε να διαδραματίζεται μια ανησυχητική για τους πολίτες της πόλης αλλαγή που θα διαμόρφωνε για πάντα την καθημερινότητά τους. Ήταν η ταχέως αυξανόμενη ιδιοκτησία αυτοκινήτου και η κυκλοφορία το μεγάλο ζήτημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί και το οποίο περιγραφόταν ως μια απειλή για την ασφάλεια και ευημερία της πόλης, παρόλο που τα επίπεδα ιδιοκτησίας αυτοκινήτου ήταν μικροσκοπικά σε σύγκριση με τα σημερινά. Η κυκλοφοριακή συμφόρηση στα οδικά δίκτυα άρχισε να γίνεται ένα συχνό φαινόμενο, με τους πολίτες να κρίνουν τις διάφορες λειτουργίες του δρόμου ως ασυμβίβαστες και δηλώνοντας πως *«αν θέλουμε να ζήσουμε ειρηνικά με το αυτοκίνητο, θα χρειαστούμε ένα διαφορετικό είδος πόλης»*.² Αυτή η δήλωση αντικατοπτρίζει και τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονταν στο παρελθόν τις αλλαγές που συνέβαιναν στις πόλεις τους. Για την ακρίβεια, με αφορμή την αυξημένη χρήση αυτοκινήτου, έγινε αντιληπτό πως ο παραδοσιακός αστικός σχεδιασμός δεν ήταν κατάλληλος να καλύψει τη νέα πραγματικότητα και αναγνωρίστηκε ότι ήταν απαραίτητη μια διαφορετική προσέγγιση στον σχεδιασμό των πόλεων.

Παράλληλα το 1952, Ο Peter και η Alison Smithson από τους Team 10, υπέβαλαν την πρότασή τους για τον διαγωνισμό ανοικοδόμησης μιας βομβαρδισμένης περιοχής του Λονδίνου, Golden Lane Housing, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία τόσο στην επείγουσα ανάγκη για μαζική στέγαση, καθώς επρόκειτο για μια μεταπολεμική εποχή, όσο και στο ζήτημα της κυκλοφορίας που απασχολούσε γενικότερα τον πληθυσμό. Με την πρότασή τους «Streets in the sky» σχημάτισαν μία ποικιλία διαφορετικών μονάδων διαμερισμάτων και προτείναν τρία επίπεδα δρόμων στον αέρα, που οραματιζόνταν να γίνουν ένα νέο σύστημα κυκλοφορίας για την πόλη. Αυτό το νέο δίκτυο διαδρόμων θα επέτρεπε στους πεζούς ασφαλή κυκλοφορία στον καθαρό αέρα και το φως της ημέρας, πολύ πιο πάνω από το επίπεδο της κυκλοφορίας των μηχανοκίνητων. Το κάθε επίπεδο μάλιστα, θα καταλάμβανε επαρκή αριθμό

κατοίκων, ώστε να αποτελεί κοινωνική οντότητα και έτσι οι δρόμοι στον αέρα θα σχημάτιζαν γειτονιές που θα χαρακτηρίζονταν από τη δική τους ταυτότητα.³

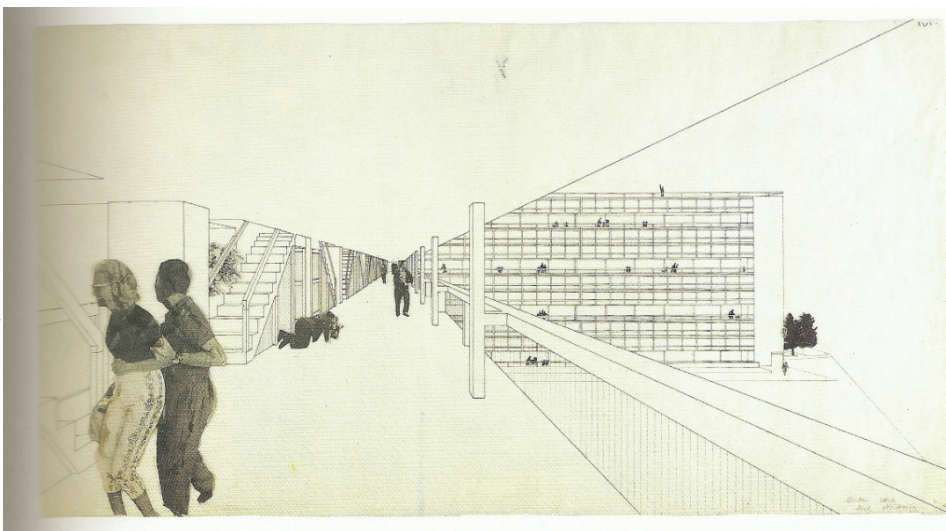
Παρόλο που ο Peter και η Alison Smithson δεν κέρδισαν τον διαγωνισμό, η πρότασή τους τράβηξε τη προσοχή, ακριβώς επειδή πρόσθεσαν μια νέα διάσταση στη ζωή του δρόμου πιο κοινωνιολογικά βασισμένη. Αλώςτε δεν ήταν η πρώτη φορά που γινόταν μία αντίστοιχη χωρικά πρόταση, ειδικά σε σχέση με το αυτοκίνητο. *Πριν από έναν αιώνα, καθώς το αυτοκίνητο άρχισε να καταλαμβάνει επιθετικά τους δρόμους, ο τρισδιάστατος διαχωρισμός έγινε μέρος του βασικού οράματος της μελλοντικής πόλης στον κόσμο των αρχιτεκτονικών μανιφέστων και τη θεωρία του μοντέρνου κινήματος.*² Ένα αντίστοιχο παράδειγμα του «Streets in the sky» είναι η Ville Radieuse του Le Corbusier που με όραμα να λειτουργήσει ως ένα κάθετο χωριό, είχε τεράστιους αυτοκινητόδρομους τοποθετημένους υπόγεια της πόλης, σε διαφορετικό επίπεδο από την κίνηση των πεζών. Επομένως, μπορεί η Ville Radieuse να ενέπνευσε τους Smithson, ωστόσο στο σχέδιό τους για το Golden Lane πήγαν την ιδέα πολύ πιο μακριά και αυτό διακρίνεται και στη κοινωνιολογική προσέγγιση που παρουσίασαν στο CIAM δύο χρόνια αργότερα και στην οποία ανέγνωσαν τον δρόμο όχι απλά ως ένα μέσο κυκλοφορίας αλλά ως κύριο χωρικό συστατικό στο οποίο διαδραματίζεται η καθημερινότητά των πολιτών.

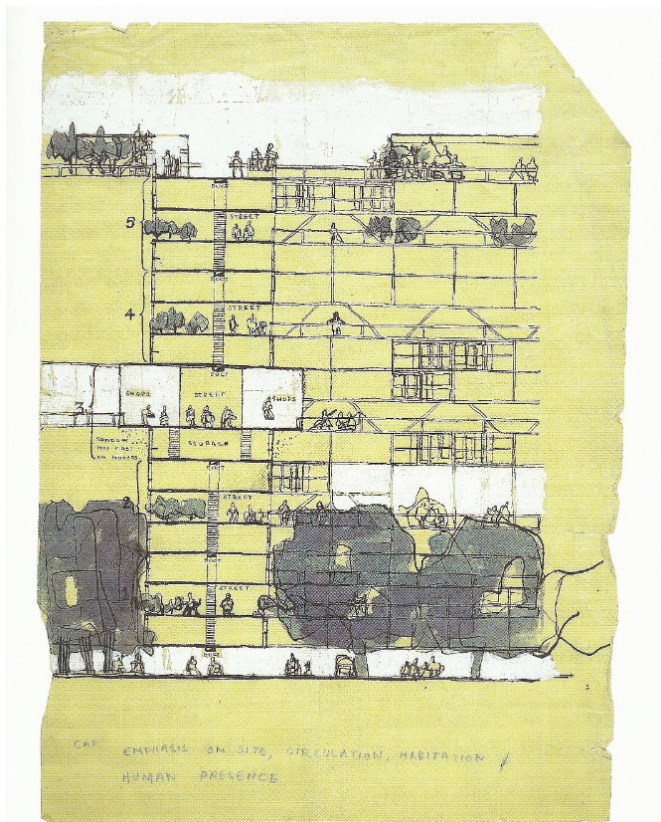
Τόσο ο Peter και η Alison Smithson όσο και ο Manuel Castells μέσα από τις θεωρίες του, παρόλο που ειπώθηκαν μετέπειτα από την υποβολή της πρότασή για το Golden Lane, ενδιαφέρθηκαν να δημιουργήσουν λειτουργικά και βιώσιμα αστικά περιβάλλοντα που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, το «Streets in the sky» μπορεί να αναγνωσθεί σε άμεση σχέση με τις θεωρίες του Castells σχετικά με την αυξανόμενη σημασία της κινητικότητας - σύνδεσης στις σύγχρονες πόλεις, εξίσου και με τη σημασία της επικοινωνίας. Οι υπερυψωμένοι διάδρομοι πεζών παρέχουν ένα δίκτυο δημιουργώντας ένα πιο συνδεδεμένο και κινητό αστικό περιβάλλον, ενώ η γενικότερη οργάνωση ενισχύει τις κοινωνικών συνδέσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κατοίκων δημιουργώντας μια αίσθηση κοινότητας και κοινής ταυτότητας ανά διάδρομο.

Παράλληλα βέβαια, το «Streets in the sky» περιείχε και άλλα αξιοσημείωτα σχεδιαστικά χαρακτηριστικά, όπως το ότι υποστηρίζει την ιδέα της «τρειςδιάστατης πόλης», δηλαδή, *τον αστικισμό που εγκατέλειψε την πρωτοκαθεδρία του επιπέδου εδάφους υπέρ μιας πλούσιας χωρικής αλληλεπίδρασης διαφορετικών στρωμάτων δραστηριότητας.*² Με την πρότασή τους ο Peter και η Alison Smithson πρόσφεραν ένα όραμα νεωτερικότητας που υποσχόταν δραματικές βελτιώσεις στη χωρική εμπειρία της πόλης και επιπλέον αναγκαίο χώρο. Αυτό που ήταν επίσης ριζοσπαστικό σχετικά με την πρότασή αυτή, ήταν ότι *οι δρόμοι και οι πολυκατοικίες θα*

μπορούσαν να πολλαπλασιαστούν για να σχηματίσουν ένα δίκτυο που επικαλύπτει την υπάρχουσα πόλη βασισμένο μάλιστα, στην υπάρχουσα τοπογραφία της συγκεκριμένης τοποθεσίας, και όχι σε ένα προκαθορισμένο γεωμετρικό πλέγμα, διάταξη που υπαγόρευε η πρώιμη μοντερνιστική θεωρία σχεδιασμού. Φαινόταν λογικό στους Smithsons ότι οι νέες μέθοδοι παραγωγής, οι νέες μορφές μεταφοράς και οι νέοι τρόποι ζωής απαιτούσαν νέες μορφές κατοίκησης και ότι με τη σειρά τους οι πόλεις θα έπρεπε να μεταμορφωθούν.⁴ Αυτό οδήγησε και στην ανάγνωση τους για την πόλη ως μια μορφή που αντανακλά τη δομή των ανθρώπινων σχέσεων. Όπως αναφέρει και ο Shadrach Woods μέλος της Team 10 «Η δομή της πόλης δεν βρίσκεται στη γεωμετρία της αλλά στις ανθρώπινες δραστηριότητες μέσα σε αυτήν».¹ Επομένως το «Streets in the sky» επισημαίνει ακόμα, την σημασία των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα σε μία πόλη στο να δώσουν σχήμα και νόημα σε αυτή και στην ανάγκη το περιβάλλον να μπορεί να προσαρμόζεται για τις ανάγκες της μεταβλητής πραγματικότητας.

εικόνα 1. Streets in the sky _ Alison + Peter Smithson, 1952

εικόνα 2. Streets in the sky _ Alison + Peter Smithson, 1952

Urban Re-identification Grid _ Alison + Peter Smithson, 1953

Το 1950 οι κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές προσεγγίσεις διαδραματίζουν γενικότερα κρίσιμο ρόλο στον επαναπροσδιορισμό του σύγχρονου έργου στην αρχιτεκτονική.⁵ Ο Peter και η Alison Smithson στα πλαίσια του ένατου CIAM στην Aix-en-Provence το 1953, εισήγαγαν μία ιδιαίτερη οπτική στο δομημένο περιβάλλον παρουσιάζοντας το Urban Re-identification Grid και προβάλλοντας ότι μια νέα κατανόηση του χρήστη της πόλης αναδύεται σταδιακά κατά τα μεταπολεμικά χρόνια. Το πλέγμα αυτό, σήμαινε μια αποστασιοποίηση από αυτό που υποστήριζε ο Le Corbusier, στο The Athens Charter, όπου ισχυρίστηκε ότι «τα κλειδιά της αστικοποίησης βρίσκονται στη σύνδεση τέσσερων λειτουργιών: «κατοίκηση, εργασία, αναψυχή, και κυκλοφορία». Οι Smithson άλλαξαν τις κατηγορίες εισάγοντας την καθημερινή πραγματικότητα και έτσι οι έννοιες «σπίτι», «οδός», «σχέση», «συννοικία» και «πόλη» αναβαθμίστηκαν στις κυρίαρχες έννοιες της αρχιτεκτονικής επιστημολογίας.⁶

Το Urban Re-identification Grid, περιλάμβανε στα δεξιά, εικόνες από την πρότασή τους για τον διαγωνισμό του Golden Lane Housing το 1952, στα αριστερά το φωτογραφικό κολάζ του Nigel Henderson από καθημερινές σκηνές παιχνιδιών παιδιών σε δρόμους γειτονιών του Λονδίνου και συνοδευόταν από το θεωρητικό κείμενο «Urban Re-identification». Αυτή η μελέτη αφορούσε το πρόβλημα της ταυτότητας σε μια κινητή κοινωνία παρουσιάζοντας την ιδέα των «μοτίβων συσχέτισης». *Οι Smithson πρότειναν ότι μια κοινότητα θα έπρεπε να συγκροτείται από μια ιεραρχία συσχετιστικών στοιχείων και μέσα από το πλέγμα προσπαθούν να εκφράσουν τα διάφορα επίπεδα συσχέτισης - το σπίτι, το δρόμο, την περιοχή, την πόλη, σε αντίθεση με ένα περιβάλλον που διαχωρίζεται από λειτουργικά χωρισμένες ζώνες.*⁷ Οι φωτογραφίες, ειδικότερα, απεικονίζουν σημεία όπως το σπίτι ή το δρόμο που δεν είναι απλώς ένας χώρος «κυκλοφορίας» οχημάτων, αλλά είναι επίσης μέρη όπου οι άνθρωποι συναντιούνται, συναναστρέφονται και δημιουργούν ουσιαστικές συνδέσεις και σχέσεις.

Μεσα απο το Πλέγμα Αστικού Επαναπροσδιορισμού, ή αλλιώς το Πλέγμα της ζωής, διακρίνεται πώς για παράδειγμα ο παραδοσιακός δρόμος αλλάζει από την παρουσία μηχανοκίνητων οχημάτων. Παλιότερα ο δρόμος έξω από το σπίτι ήταν σημαντικό σημείο επαφής με τον έξω κόσμο, μεταξύ της ιδιωτικής ζωής και της δημόσιας, όπου τα παιδιά παίζανε και οι ενήλικες πραγματοποιούσαν καθημερινές δραστηριότητες όπως τα ψώνια. Επομένως, ο δρόμος αποτελούσε κάποτε έναν κοινωνικό χώρο. Από την άλλη, η χρήση ιστορικών μορφών σχεδιασμού όπως δρόμοι, πλατείες, πάρκα, για την δημιουργία ταυτότητας και σύνδεσης των κοινοτήτων διακρίνεται πλέον, πως δεν μπορεί να επιτευχθεί, καθώς η κοινωνική πραγματικότητα που αντιπροσωπεύουν δεν υφίσταται πια.⁶ Συνεπώς, η ανάγκη για έναν νέο τρόπο οργάνωσης των αστικών χώρων που θα ανταποκρίνεται στα καινούρια δεδομένα γίνεται όλο και πιο προφανής.

Η ουσιαστική πτυχή αυτής της νέας προσέγγισης στο δομημένο περιβάλλον που ενσωματώνει το Πλέγμα Αστικού Επαναπροσδιορισμού, είναι ο κεντρικός ρόλος και η θέση της καθημερινότητας ως σημαντική σφαίρα για την αρχιτεκτονική. Οι κατηγορίες «σπίτι» και «οδός» προσεγγίζονται σε αυτό ως κοινωνικές πρακτικές της καθημερινής ζωής, παρά ως σταθεροί φυσικοί χώροι. Οι Smithsonian προβάλλουν τους κατοίκους και τις συνήθειες διαβίωσής τους ως πηγή γνώσης για την αρχιτεκτονική. Στην ουσία η καθημερινή ζωή περιλαμβάνει πολλαπλές πραγματικότητες και εμπειρίες, συμπεριλαμβανομένης της εργασίας, της οικογένειας και του ελεύθερου χρόνου, στις οποίες οι άνθρωποι περιηγούνται πολλές φορές ταυτόχρονα, πόσο μάλλον στη σημερινή εποχή όπου αρκετές δραστηριότητες γίνονται μέσω του διαδικτύου. Είναι σημαντικό επομένως, οι όροι που χρησιμοποιούνται, να μην ληφθούν ως πραγματικότητα, αλλά ως ιδέα και κάθε φορά να βρίσκονται νέα ισοδύναμα συσχέτισης για τις μεταβαλλόμενες κοινωνίες μας. Το Πλέγμα Αστικού Επαναπροσδιορισμού θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια προσπάθεια σκέψης της αρχιτεκτονικής από τη σχέση μεταξύ αντικειμένων και υποκειμένων, μεταξύ του δομημένου χώρου και των ανθρώπων. Αντικατοπτρίζει την ανησυχία ή και ανάγκη για την επανεφεύρεση του τρόπου με τον οποίο κατοικούνται τα αρχιτεκτονικά και αστικά αντικείμενα και αντικατοπτρίζουν τις περίπλοκες και δυναμικές πραγματικότητες της καθημερινής ζωής.

εικόνα 3. Urban Re-identification Grid _
 Alison + Peter Smithson, 1953

B2^

Center Pompidou _ Renzo Piano + Richard Rogers, 1977

Τη δεκαετία του 1970 οι αρχιτέκτονες Renzo Piano και Richard Rogers, συνεργάστηκαν και έχτισαν ένα από τα πιο διάσημα και ριζοσπαστικά κτίρια της εποχής, το Centre Georges Pompidou, το πολιτιστικό κέντρο στο Παρίσι της Γαλλίας. Ο Georges Pompidou, Πρόεδρος της Γαλλίας την περίοδο εκείνη, ήθελε να κατασκευάσει ένα πολιτιστικό κέντρο στο Παρίσι που θα αποτελούσε ένα εμβληματικό ορόσημο της πόλης και θα προσέλκυε επισκέπτες από όλο τον κόσμο. Έπειτα από διαγωνισμό που έγινε και στον οποίο συμμετείχαν αρκετοί γνωστοί αρχιτέκτονες, η πρόταση που κέρδισε ήταν του Renzo Piano και του Richard Rogers, αμφότεροι μη διάσημοι για την εποχή.⁸ Η προσέγγισή τους για το πολιτιστικό κέντρο εντυπωσίασε καθώς ήταν ένα παράδειγμα άκρως αντισυμβατικό που τελικά αποδείχθηκε μια πρωτοποριακή συμβολή στον τομέα της αρχιτεκτονικής.

Τόσο οι Piano και Rogers όσο και οι Peter και Alison Smithson με τις προτάσεις τους, αγκάλισαν τη σύγχρονη τεχνολογία και ξεπέρασαν τα όρια αυτού που θεωρούνταν αποδεκτό στην αρχιτεκτονική και το σχεδιασμό εκείνη την εποχή. Και οι δύο αντιπροσωπεύουν σημαντικές συνεισφορές στον τομέα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής και μοιράζονται ένα παρόμοιο πνεύμα καινοτομίας και πειραματισμού.

Το Centre Pompidou, σχεδιάστηκε ως πολιτιστικός κόμβος για την πόλη του Παρισιού, που θα έφερνε κοντά τους ανθρώπους γύρω από τη σύγχρονη τέχνη και τις ιδέες. Σύμφωνα με τον Piano, ο σχεδιασμός προοριζόταν να είναι *«όχι ένα κτίριο αλλά μια πόλη όπου βρίσκεις τα πάντα, εξαιρετική τέχνη, μια βιβλιοθήκη, υπέροχη μουσική»*.⁹ Ο Piano και ο Rogers λοιπόν, οραματίστηκαν το Centre Pompidou ως κάτι περισσότερο από μια απλή κατασκευή. Είδαν το κτίριο ως ένα πολυλειτουργικό συγκρότημα που θα πρόσφερε μια ποικιλία εμπειριών στους επισκέπτες. Υπό αυτή την έννοια, το Centre Pompidou, προοριζόταν να λειτουργήσει σαν μια μικρή πόλη, παρέχοντας μια ποικιλία πολιτιστικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων σε

ένα μέρος. Η ιδέα ήταν να δημιουργηθεί ένας ζωντανός και δυναμικός δημόσιος χώρος που θα απευθύνεται σε ανθρώπους από όλα τα κοινωνικά στρώματα και που θα χρησιμεύει ως κόμβος για καλλιτεχνική και πνευματική εξερεύνηση στο Παρίσι. Η τοποθεσία του στην καρδιά της πόλης, κοντά σε πολλά άλλα πολιτιστικά ιδρύματα και δημόσιους χώρους, μπορεί να θεωρηθεί σκόπιμη επιλογή, με στόχο η παρουσία του να ενθαρρύνει τους ανθρώπους να ασχοληθούν με την πόλη με νέους τρόπους.

Το Centre Pompidou όντας το μεγαλύτερο μουσείο μοντέρνας τέχνης στην Ευρώπη, περιλαμβάνει επίσης μια τεράστια δημόσια βιβλιοθήκη και ένα κέντρο μουσικής και ακουστικής έρευνας. Περιγραφόμενο από τον Piano ως «*μεγάλο αστικό παιχνίδι*»,¹⁰ περιλαμβάνει έξι ορόφους με χώρους, χωρίς κολώνες. Όπως έχει αναφέρει, «*οι εσωτερικοί χώροι του κτιρίου έχουν σχεδιαστεί με σκοπό να μπορούν να αναδιατάσσονται εύκολα χωρίς κάθετες διακοπές και να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις μιας ποικιλίας δραστηριοτήτων και έργων*». ¹⁰ Ενσαρκώνουν επομένως, ένα ριζοσπαστικό όραμα στο οποίο οι χώροι δεν καθορίζονται πλέον από έναν μοναδικό ρόλο. Για να επιτευχθεί αυτό, όλες οι υπηρεσίες του κτιρίου όπως διάδρομοι, ανελκυστήρες, δομικά μέλη, τοποθετήθηκαν στην εξωτερική του όψη και βάφτηκαν με διαφορετικά χρώματα. Ήταν το πρώτο σημαντικό παράδειγμα κτιρίου “από μέσα προς τα έξω” με το δομικό του σύστημα, τα μηχανικά και την κυκλοφορία του εκτεθειμένα στο εξωτερικό. Με αυτόν τον τολμηρό σχεδιασμό, το Centre Pompidou, αμφισβήτησε τις παραδοσιακές έννοιες της μορφής και της λειτουργίας και η εστίασή του στην τεχνολογία και την ευελιξία ενσωμάτωσε την ιδέα ότι ο χώρος μπορεί να αναδιαμορφωθεί και να επανασχεδιαστεί για να ταιριάζει σε ένα ευρύ φάσμα λειτουργιών και δραστηριοτήτων. Επομένως, αποτελεί ένα νέο είδος αστικής υποδομής που είναι ευέλικτο, προσαρμοστικό και ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός ταχέως μεταβαλλόμενου κόσμου, δεδομένης και της εισχώρησης της τεχνολογίας στις ζωές των ανθρώπων.

Ένα ακόμα βασικό συστατικό της πρότασης του Piano και Rogers ήταν η δημόσια πλατεία που καταλάμβανε το ήμισυ του χώρου. «*Είπαμε ότι θα βάλαμε το κτίριο όχι στη μέση του πλατεία, αλλά στην πραγματικότητα στη μία πλευρά γιατί αυτό θα δώσει στους ανθρώπους ένα μέρος για να συναντηθούν, να δουν τέχνη, να ξεκουραστούν*»,¹⁰ έχει αναφέρει ο Rogers. Αυτή η δημόσια πλατεία θεωρείται μια σταθερή εξωτερική σκηνή για αστικά γεγονότα, ένας τόπος ζωής όπου οι Παριζιάνοι, οι τουρίστες και οι θεατές δισταυρώνονται. Ακόμα, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του Centre Pompidou καθώς χρησιμεύει ως ισχυρός σύνδεσμος μεταξύ της πόλης και του κτιρίου, επιτρέποντας έτσι την πιο φυσική ροή μεταξύ των δύο χώρων. Οι επισκέπτες στη συνέχεια ταξιδεύουν μέσω μιας διαγώνιας κυλιόμενης σκάλας, προς την οροφή του κτιρίου, με την αίσθηση πως συνεχίζουν να περπατούν στην πόλη, αλλά σε διαφορετικό επίπεδο, αφού η διαφάνειά της

προσφέρει μια από τις ωραιότερες απόψεις του Παρισιού. Η συνολική κατασκευή του κτιρίου άλλωστε, από μεταλλικά και γυάλινα πάνελ, σε συνδυασμό με την δημόσια πλατεία και τους εξωτερικούς διαδρόμους σε κάθε όροφο, κάνουν το Centre Pompidou, ένα κτίριο αποφασιστικά ανοιχτό στον αστικό χώρο. Με αυτόν τον τρόπο, δημιουργείται ένα νέο είδος αστικού χώρου που είναι διαφανές, δυναμικό και ενθαρρύνει τους ανθρώπους να ασχοληθούν με το περιβάλλον τους με πιο ενεργό και δημιουργικό τρόπο, συμμετέχοντας στην πολιτιστική ζωή.

Τόσο το έργο «Streets in the sky» όσο και το Centre Pompidou, αμφισβητούν τις συμβατικές αντιλήψεις για τον τρόπο οργάνωσης των κτιρίων και των αστικών χώρων, τονίζοντας τη σημασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της κοινότητας. Το κτίριο των Renzo Piano και Richard Rogers, αποτελεί ένα είδος αστικής υποδομής που είναι ευέλικτο, προσαρμοστικό και ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός ταχέως μεταβαλλόμενου κόσμου, δεδομένης της χρήσης των τεχνολογικών μέσων που άρχισαν να μεταμορφώνουν τον τρόπο αλληλεπίδρασης μεταξύ των ανθρώπων και του δομημένου περιβάλλοντός τους. Συνεπώς, το Centre Pompidou, αμφισβητώντας τις παραδοσιακές έννοιες του χώρου και του τόπου, αντανακλά την ιδέα ότι το αστικό περιβάλλον εξελίσσεται συνεχώς. Αυτό επισημαίνει και την απαίτηση το δομημένο περιβάλλον να γίνει περισσότερο προσαρμοστικό και καινοτόμο ώστε να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του μέλλοντος.

εικόνα 4.
Center Pompidou _ Renzo Piano + Richard Rogers, 1977

ΠΑΡΕΜΒΟΛΗ^

Ήδη μέσω των παραπάνω παραδειγμάτων, γίνεται αντιληπτή η ανάγκη ανασυγκρότηση της χωρικής αντίληψης για αστικά τοπία περισσότερο συμβατά με τις προκλήσεις της κάθε εποχής αλλά και του μέλλοντος. Στο σημερινό συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο, η στροφή προς τα τεχνολογικά μέσα και την ψηφιοποίηση, απαιτούν καινοτόμες προσεγγίσεις στον σχεδιασμό που αμφισβητούν τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά πρότυπα και αναγνωρίζουν πως ο χώρος είναι βαθιά συνυφασμένος με τα κοινωνικά, πολιτιστικά και τεχνολογικά πλαίσια. Αυτό εμπεριέχει ακόμα και την αναθεώρηση της έννοιας της κατοίκησης, καθώς αποκτά ένα νέο νόημα και κατα μία έννοια μια νέα σύνταξη. Πως λοιπον, επαναπροσδιορίζεται το δομημένο περιβάλλον σε σχέση με τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας, διασφαλίζοντας ζωντανές πόλεις, κοινωνικά συνδεδεμένες και πολιτιστικά ελκυστικές;

Villa VPRO _ MVRDV, 1997

Το 1997, το αρχιτεκτονικό γραφείο των MVRDV, γνωστοί λόγω της καινοτόμου και αντισυμβατικής τους προσέγγισης στην αρχιτεκτονική, κατασκεύασαν ένα κτήριο γραφείων, ως έδρα της ολλανδικής δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής εταιρείας VPRO. Οι MVRDV με το μοναδικό τους στυλ που εστιάζει ιδιαίτερα στις κοινωνικές πτυχές της αρχιτεκτονικής, δημιουργούν κτίρια που είναι σε αρμονία με το περιβάλλον τους, ενώ παράλληλα, αντιμετωπίζουν σύγχρονα ζητήματα όπως η βιωσιμότητα, η πυκνότητα και η κοινωνική αλληλεπίδραση.

Η Villa VPRO είναι γνωστή για τον πρωτοποριακό σχεδιασμό και τα μοναδικά χαρακτηριστικά της και αναμφισβήτητα δεν ακολουθεί τους συνήθεις κανόνες χωρικής διαμόρφωσης ενός κτιρίου γραφείων. Οι προηγούμενες εγκαταστάσεις του σταθμού σε ένα συγκρότημα δεκατριών επαύλεων και η κατανόηση ότι η τεχνολογία αλλάζει ριζικά τον τρόπο εργασίας, επηρέασαν σε μεγάλη κλίμακα τον σχεδιασμό του. Η προγενέστερη καθημερινότητα εργασίας των υπαλλήλων σε δωμάτια με ιδιωτικό μπάνιο, σοφίτες και ξαπλώστρες, έκανε δύσκολή την ιδέα στο να προσαρμοστούν σε ένα συνηθισμένο περιβάλλον γραφείων. Έτσι οι MVRDV στην προσπάθεια να σχεδιάσουν το τέλειο περιβάλλον εργασίας ενσωμάτωσαν την ιδέα της άτυπης και ευέλικτης χρήσης των παλιών επαύλεων προκειμένου το προσωπικό να νιώθει οικία και το γενικότερο περιβάλλον να προάγει την αλληλεπίδραση και συνεργασία μεταξύ τους.¹¹

Το κτήριο γραφείου του VPRO ολοκληρώθηκε το 1997 και αποτελείται από έναν συμπαγή γυάλινο όγκο, διάτρητο από πολλές αυλές που επιτρέπουν το φυσικό φως να εισέλθει στο εσωτερικό του. Μια καταπράσινη οροφή με γρασίδι αντικαθιστά το τοπίο που χάθηκε κατά την κατασκευή, ενώ κάτω από αυτή ένας «γεωλογικός σχηματισμός» διαφορετικών ορόφων διασφαλίζει τη μέγιστη διαφάνεια του κτιρίου με το τοπίο που το περιβάλλει.¹¹ Αυτή η διαμόρφωση, δημιουργεί έναν ανοιχτό και προσαρμόσιμο χώρο ερ-

γραφείων, όπου η διαφορά μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού είναι ασαφής. Το προκύπτον "τοπίο" αποτελείται από ένα δίκτυο διασυνδεδεμένων χώρων γραφείων που επιτρέπει ένα ευρύ φάσμα εργασιακών περιβαλλόντων, ενώ ο γενικότερος σχεδιασμός του κτιρίου ερμηνεύει εκ νέου τους τύπους σαλονιού, σοφίτας, χωλ, αίθριου και βεράντας ως οι τυπικοί χώροι μίας οικίας. Συνολικά, η Villa VPRO προσφέρει ένα μοναδικό και καινοτόμο περιβάλλον εργασίας που αντανακλά τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της τεχνολογικής και κοινωνικής εποχής.

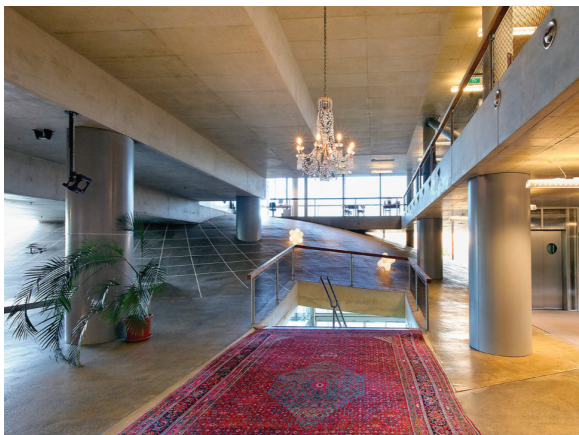
Όπως και το Center Pombidou, προβάλλει τη δημιουργικότητα και το όραμα των σχεδιαστών του για ένα πιο προσαρμόσιμο και κοινωνικά ενεργό χώρο, έτσι και η Villa VPRO διαμορφώνει μια νέα συνθήκη για το σύγχρονο περιβάλλον εργασίας, ενθαρρύνοντας την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία. Οι ευέλικτοι εσωτερικοί χώροι, ενσωματώνουν ενιαίες διατάξεις και διάφορες αίθουσες συσκέψεων καλύπτοντας τις εξελισσόμενες ανάγκες του σύγχρονου χώρου εργασίας, ενώ ένα καφέ, ένα εστιατόριο και μια βεράντα στον τελευταίο όροφο, δημιουργούν κοινωνικούς χώρους όπου οι άνθρωποι μπορούν να συνδεθούν και να εμπλακούν μέσα από ένα πιο χαλαρό περιβάλλον. Παράλληλα, και τα δύο κτίρια θολώνουν τη γραμμή μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού, καθώς το Center Pombidou, φέρνει τον αστικό χώρο στο εσωτερικό του, ενώ η Villa VPRO φέρνει το τοπίο εντός του χώρου εργασίας. Αυτό δημιουργεί ένα μοναδικό ενδιαμέσο περιβάλλον που επαναπροσδιορίζει τον τυπικό χώρο εργασίας και διαμορφώνει ένα νέο έδαφος για συνεργασία και ανταλλαγή ιδεών. Ιδιαίτερα, η σχέση μεταξύ της Villa VPRO και του εξωτερικού της τοπίου, εξυπηρετεί έναν πρακτικό σκοπό παρέχοντας χώρο για υπαίθριες δραστηριότητες, εκδηλώσεις και συγκεντρώσεις, που μπορούν να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των εργαζομένων του κτιρίου.

Τόσο το Centre Pombidou όσο και το Villa VPRO μπορούν να θεωρηθούν σημαντικές πτυχές της μοντέρνας αρχιτεκτονικής επειδή αμφισβήτησαν τις παραδοσιακές αντιλήψεις για το τι πρέπει να είναι ένα κτίριο και πώς πρέπει να χρησιμοποιείται. Τόνισαν τη διαφάνεια, την προσαρμοστικότητα και την αλληλεπίδραση, ανοίγοντας το δρόμο για μια νέα εποχή αρχιτεκτονικής που δίνει προτεραιότητα στην καινοτομία, τη βιωσιμότητα και την δημιουργία κοινότητας.

Η ψηφιακή εποχή, έχει επαναπροσδιορίσει τον χώρο εργασίας, σε ένα πολυ-λειτουργικό οικοσύστημα. Ενώ το παραδοσιακό γραφείο ήταν ένας ενιαίος προορισμός με μόνο λίγους τύπους αυστηρά οριοθετημένων και ιεραρχικών χώρων, όπως ιδιωτικά γραφεία, καμπίνες, αίθουσες συνεδριάσεων, πλέον μπορεί να συνδυάζει εργασία, σπίτι, χώρο αναψυχή και αλληλεπίδρασης ή ακόμα και να βασίζεται στις διαδικτυακές τοποθεσίες ή σε μέρη όπως καφετέριες, αεροδρόμια, αυτοκίνητο ή τρένο. Η νέα συνθήκη στον χώρο

εργασίας, επιτρέπει στους χρήστες να απολαμβάνουν μεγαλύτερη ευελιξία στη ζωή τους και να ελέγχουν το άμεσο περιβάλλον τους. Ο υβριδικός αυτός χώρος αποτελεί ένα δίκτυο κόμβων που συνδέει τοποθεσίες και λειτουργίες, αποκεντρωμένος στο χρόνο και στο χώρο. Συνολικά, η Villa VPRO μπορεί να θεωρηθεί ως μια φυσική εκδήλωση των θεωριών του McLuhan σχετικά με τη συμπύκνωση του χώρου, καθώς ενσωματώνει την ιδέα της κατάρρευσης των παραδοσιακών ορίων και λειτουργιών και κατ' επέκταση την δημιουργία ενός πιο διασυνδεδεμένου κόσμου. Μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας ανεπίσημος χώρος γραφείων, λόγω της λειτουργίας και της μορφής του, που καλλιεργεί μια βαθύτερη κοινοτική κουλτούρα.

Εικόνα 6. Villa VPRO _ MVRDY, 1997

Εικόνα 7. Villa VPRO _ MVRDY, 1997

B4^

Mirador _ MVRDV, 2005

Σε συνέχεια της αντισυμβατικής τους προσέγγισής στην αρχιτεκτονική, οι MVRDV, αφού ξεπέρασαν τα παραδεισιακά πρότυπα σχεδιάζοντας ένα κτίριο γραφείων που ενσωμάτωνε οικιστικές λειτουργίες, το 2005 επαναπροσδιόρισαν την έννοια της οικίας και ειδικότερα, της συλλογικής κατοίκησης. Με το έργο τους Mirador, ένα κτίριο κατοικιών στην πόλη της Μαδρίτης της Ισπανίας, διερεύνησαν νέες δυνατότητες για το πώς μπορούν να επαναπροσδιοριστούν οι χώροι διαβίωσης.

Το έργο Mirador, πρόκειται για ένα μοναδικό και οπτικά εντυπωσιακό συγκρότημα κατοικιών που αντικρούει την μαζική παραγόμενη επανάληψη της τυπικής πολυκατοικίας. Ο σχεδιασμός του περιλαμβάνει μια συλλογή από μικρές γειτονιές, κάθετα στοιβαγμένες οικιστικές μονάδες, που ενσωματώνουν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και τρόπους ζωής. Δημιουργείται κατά αυτόν τον τρόπο μία ζωντανή και δυναμική κοινότητα που υπερβαίνει την ομοιογένεια και εμπλουτίζει τη συλλογική εμπειρία των κατοίκων. Βέβαια το εντυπωσιακότερο στοιχείο της πρότασης των MVRDV δεν είναι τόσο η ποικιλομορφία των οικιστικών μπλοκ-γειτονιών, όσο η ημιδημόσια πλατεία που προσφέρει η συνολική κατασκευή σε ύψος 40 μέτρων πάνω από το έδαφος και περιβάλλεται από αυτές τις διαφορετικές γειτονιές.¹² Στην ουσία με αυτό το μεγάλο κοινόχρηστο μπαλκόνι, δημιουργείται ένας χώρος κοινωνικοποίησης και σύνδεσης των κατοίκων μεταξύ τους αλλά και με το αστικό τοπίο προσφέροντας εκτεταμένη θέα προς αυτό. Αυτή η ημιδημόσια πλατεία του ουρανού, όπως τη χαρακτηρίζουν πολλοί, είναι εύκολα προσβάσιμη και για το κοινό μέσα από απευθείας σύνδεση από τον ανοιχτό χώρο που περιβάλλει τη δομή, ενώ είναι επίσης αξιοσημείωτη η γενικότερη κυκλοφορία στο κτίριο, η οποία γίνεται μέσω κάθετων διαδρόμων. Οι διάδρομοι αυτοί οδηγούν σε μία ακολουθία από σκαλοπάτια, αίθουσες και μπαλκόνια που λειτουργούν εξίσου ως σημεία αναφοράς της γειτονιάς.¹²

Επιχειρώντας μια σύγκριση του έργου αυτού με αντίστοιχες αναζητήσεις,

τόσο το έργο Mirador όσο και το "Street in the Sky" παρόλο που το κάθε ένα έχει το μοναδικό του πλαίσιο, και τα δύο διερευνούν καινοτόμους τρόπους επανασχεδιασμού της σχέσης ανάμεσα στην αρχιτεκτονική, την πολεοδομία και την εμπειρία των κατοίκων σε ένα κατακόρυφο πλαίσιο. Διερευνούν την ιδέα της κάθετης αστικοποίησης, όπου ο παραδοσιακός δρόμος μετατρέπεται σε ένα διασυνδεδεμένο κάθετο σύστημα. Στο έργο Mirador, οι στοιβαγμένοι κύβοι δημιουργούν ένα διασυνδεδεμένο δίκτυο οικιστικών μονάδων με βεράντες, παρέχοντας στους κατοίκους υπερυψωμένη θέα, αλλά κυρίως μια αίσθηση κοινότητας μέσα στο κτιριακό συγκρότημα. Ομοίως, η ιδέα του "Street in the Sky" παρουσιάζει υπερυψωμένους διαδρόμους που συνδέουν οικιστικές μονάδες, δημιουργώντας ένα περιβάλλον φιλικό για τους πεζούς και ενισχύοντας την κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ των κατοίκων. Από την άλλη, και η Villa VPRO δίνει έμφαση στην ενσωμάτωση κοινόχρηστων χώρων, βεράντες στον τελευταίο όροφο, παρέχοντας στους εργαζόμενους πρόσβαση σε εξωτερικούς χώρους και ευκαιρίες για χαλάρωση και κοινωνικοποίηση. Μέσα από αυτή την οπτική, όλα τα παραδείγματα που αναλύθηκαν τονίζουν εξίσου την σημασία των κοινόχρηστων χώρων στο δομημένο περιβάλλον για την προώθηση της αίσθησης του «ανήκειν», ενώ δημιουργούν διάλογο με το περιβάλλον τοπίο.

Το έργο Mirador, με το πολυποίκιλο και ζωντανό σύμπλεγμα γειτονιών, ενθαρρύνει τη αίσθηση συνδεσιμότητας μεταξύ των κατοίκων και τη δημιουργία κοινωνικών δικτύων τόσο μέσω της κοινόχρηστης πλατείας όσο και με τους κάθετους διαδρόμους. Αυτό αντανακλά την ιδέα του πώς η αρχιτεκτονική μπορεί να διαμορφώσει και να διευκολύνει τις κοινωνικές σχέσεις. Τόσο το Mirador όσο και η Villa VPRO, είναι δύο έργα που αμφισβητούν τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά πρότυπα και επιδεικνύουν την εξερεύνηση των καινοτόμων χωρικών διαμορφώσεων των MVRDV. Μέσα από μία βαθύτερη ανάγνωση είναι αναμφίβολο ότι συμβαδίζουν στους ρυθμούς της σημερινής διασυνδεδεμένης κοινωνίας, όπου αναζητά διαφορετικές από τις παραδοσιακές, μορφές κατοίκησης.

iii

εικόνα 8. Mirador _ MVRDV, 2005

εικόνα 9. Mirador _ MVRDV, 2005

Distelweg "Street of the future"_ UN Studio, 2020

Επιστρέφοντας στις αρχικές σκέψεις περί της πόλης, του δρόμου και των ορισμών για την καθημερινότητα από τους Smithson, είναι η στιγμή να ερευνηθεί και μια νεότερη προσέγγιση με οραματισμό το μέλλον της πόλης και του δρόμου. Οι UN Studio, γνωστοί για την καινοτόμο και πειραματική τους προσέγγιση, προσπαθούν να δημιουργούν μοναδική και ξεχωριστή αρχιτεκτονική που ωθεί τα όρια των παραδοσιακών συμβάσεων σχεδιασμού, ενώ εξερευνούν νέες ιδέες αλλά και έννοιες για το μέλλον των πόλεων με γνώμονα την έρευνα. Τα έργα τους συχνά ενσωματώνουν τεχνολογίες αιχμής, μη συμβατικές μορφές και μεγάλη έμφαση στην εμπειρία του χρήστη. Οραματίζονται τις μελλοντικές πόλεις, αντιμετωπίζοντας ζητήματα όπως η βιωσιμότητα, η κινητικότητα και η κοινωνική συνδεσιμότητα.

Οι UN Studio έχουν δημιουργήσει μια εργαλειοθήκη για τον σχεδιασμό ενός «δρόμου του μέλλοντος». Σήμερα, ζώντας σε μία εποχή ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων, οι UN Studio υποστηρίζουν πως *πρέπει να προετοιμάσουμε τους δρόμους για νέους τύπους κινητικότητας και χρήσεων, ώστε να επιτρέψουμε στον άνθρωπο να ανακτήσουν προς όφελός τους τον δημόσιο χώρο της πόλης τους.*¹³ Αναπτύσσοντας την ιδέα που ονόμασαν "Street of the Future", σε πιθανή αναλογία με το "Streets in the sky" των Smithson, χαρτογράφησαν τι τρέχουσες αλλαγές στην αστική κινητικότητα του Distelweg, ενός κεντρικού δρόμου στα βόρεια του Άμστερνταμ και προτείνουν μια αλλαγή σε σχέση με τις παραμέτρους και το σχεδιασμό των δρόμων του μέλλοντος. Η ιδέα στοχεύει να μετατρέψει τους παραδοσιακούς δρόμους, το παραδοσιακό αστικό περιβάλλον, σε πιο βιώσιμους και προσανατολισμένους στον άνθρωπο χώρους, ενσωματώνοντας διάφορες τεχνολογίες και σχεδιαστικά στοιχεία.¹³

Η ιδέα του "Street of the Future" περιλαμβάνει χαρακτηριστικά όπως διαδραστικό φωτισμό, πράσινο, ευέλικτα σχεδιαστικά στοιχεία και έξυπνες

υποδομές, τα οποία έχουν σχεδιαστεί για να βελτιώσουν την εμπειρία των πεζών και να ενθαρρύνουν τόσο πιο βιώσιμους τρόπους μεταφοράς, όπως περπάτημα, ποδήλατο και δημόσια συγκοινωνία όσο και να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για κάτι περισσότερο από απλή μεταφορά, όπως για κοινωνικές συγκεντρώσεις, υπαίθριες αγορές, δημόσιες εγκαταστάσεις τέχνης και άλλες κοινοτικές δραστηριότητες.¹³

Στο παρελθόν, πολλοί δημόσιοι χώροι και δρόμοι σχεδιάζονταν κυρίως για την κυκλοφορία οχημάτων, με ελάχιστη προσοχή στους πεζούς ή το περιβάλλον, ενώ η ιδέα του "Street of the Future" προσφέρει στην κοινότητα μια συμμετοχική ευκαιρία σχεδίασης και προάγει τα χαρακτηριστικά μιας βιώσιμης προσέγγισης, ανθρωποκεντρικά και τεχνολογικά προσηγμένη. Καθώς το οδικό τοπίο συνεχίζει να εξελίσσεται ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών του και τις αλλαγές στη κινητικότητα, η "Οδός του Μέλλοντος" είναι ένα συνεχιζόμενο έργο με μία προνοητική προσέγγιση στον σχεδιασμό του έως το 2040.

Ενώ το "Distelweg «Street of the Future»" από το UNStudio και το "Street in the Sky" των Smithson μπορεί να διαφέρουν ως προς τις συγκεκριμένες προσεγγίσεις και χρονικές περιόδους, υπάρχουν ορισμένες εννοιολογικές συνδέσεις μεταξύ τους. Και τα δύο έργα δίνουν προτεραιότητα στους πεζούς και την εμπειρία τους στο αστικό περιβάλλον και επιδιώκουν να δημιουργήσουν ένα δίκτυο δημόσιων χώρων εντός του αστικού ιστού. Το πρώτο, ενσωματώνει ευέλικτα σχεδιαστικά στοιχεία και πολυλειτουργικούς χώρους, επιτρέποντας διάφορες κοινοτικές δραστηριότητες και κοινωνικές συγκεντρώσεις. Ομοίως, το Street in the Sky» που προτάθηκε από τους Smithson είχε ως στόχο τη δημιουργία υπερυψωμένων διαδρόμων που συνδέουν διαφορετικά κτίρια, προσφέροντας κοινόχρηστους χώρους για τους κατοίκους.

Τα δύο αυτά τα έργα, σχεδιασμένα με προσανατολισμό το μέλλον, αμφισβητούν τις επικρατούσες προσεγγίσεις πολεοδομικού σχεδιασμού της εποχής τους, προτείνοντας ένα νέο είδος οδικού τοπίου για την δημιουργία ενός πιο βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος. Προσφέρουν πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τις δυνατότητες των αστικών χώρων για την ενίσχυση της ανθρώπινης εμπειρίας και τη διαμόρφωση ζωντανών πόλεων και αποτελούν ενδιαφέροντα παραδείγματα προβληματισμού για την αστικότητα του μέλλοντος.

FUTURE-PROOF MOBILITY

Streets should be designed in such a way that as technologies evolve, the street can readapt to accommodate the changing needs of its users. This may include widening of bikes lanes, reducing the width of car lanes in order to accommodate self-driving vehicles, widening of sidewalks and green space.

HEALTHY ENVIRONMENT

Healthy environment is an essential part of any future street design and can manifest itself in tech installations, generous amount of green space, electric vehicle parking spots with charging stations, air purification filters, and regulated traffic in combination with reduced amount of car lanes.

STREET OF THE FUTURE

DESIGN BY PARTICIPATION

ADAPTABILITY

Designing a street is not a short-term process. Streets continue to evolve as the need of its users change. Streets should be able to adapt to changing mobility innovations, a growing need for greenery and changing commercial facilities.

SOCIAL & PHYSICAL SAFETY

Social and physical safety can be achieved through physical landscape design elements in the streetscape, good visibility, commercial facilities on the ground level, and street furniture. In order to enforce speed control proper signage and road's changing widths must be introduced.

εικόνα 11.
Distelweg "Street of the future" _ UN Studio, 2020

B^

Covid-19_era

Στον 21ο αιώνα, η ανθρωπότητα ήρθε αντιμέτωπη και με μια υγειονομική κρίση, τη πανδημία του Covid-19, που καθίδρυσε απαραίτητο τον περιορισμό των φυσικών επαφών και μετακινήσεων ώστε να αποτραπεί η περαιτέρω εξάπλωση του ιού, σε παγκόσμια βάση. Ο εγκλεισμός στην οικία του καθενός, υπήρξε αναπόφευκτος και αναγκαίος. Η νέα κανονικότητα στην οποία ο πλανήτης έπρεπε προσαρμοστεί ωστόσο, επισήμανε δύο σημαντικές μεταβολές αναφορικά με τις συνέπειες της κοινωνικής και χωρικής αποστασιοποίησης στις ζωές των ανθρώπων, ενώ σχετικά με την αρχιτεκτονική, γεννήθηκαν νέες χωρικές συνήθειες με επιδράσεις στον άνθρωπο, τον πολιτισμό, την κοινωνία, το περιβάλλον, αλλά και τις αλληλεπικαλύψεις αυτών.

Η απαραίτητη φυσική απομόνωση στην οικία, *κλόνησε ουσιώδεις συμβάσεις υπό τις οποίες είναι δομημένη η καθημερινότητα*,¹⁴ όπως η επικοινωνία και προκάλεσε μια ξαφνικά επιταχυμένη διείσδυση των ψηφιακών μέσων στις ζωές των ανθρώπων. Ως φυσικό επόμενο, οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις βασίστηκαν σε διαδικτυακούς τόπους, αντικαθιστώντας σε σημαντικό βαθμό την φυσική επαφή. *Αυτό υπέβαλλε μια νέα απαίτηση για τον ιδιωτικό χώρο, ώστε «πέρα από καταφύγιο να στρέφεται ταυτόχρονα προς τα έξω*.¹⁴ Έτσι, καθώς λειτουργίες της καθημερινής ζωής, μεταφέρθηκαν στο διαρκώς εξελισσόμενο ψηφιακό χώρο, δημιουργήθηκε μια νέα συνθήκη στον φυσικό. Το σπίτι δεν ήταν πλέον σπίτι, αλλά ένας πολύ λειτουργικός χώρος κατοίκησης, εργασίας, εκπαίδευσης και συνάντησης μέσα από τα ψηφιακά μέσα και τις διαδικτυακές πλατφόρμες. Το παγκόσμιο ψηφιακό δίκτυο όχι μόνο εγκαθιδρύθηκε ακαριαία ως μια νέα απαιτούμενη συνήθεια, αλλά παρατηρώντας την περίοδο αυτή μακροσκοπικά, γίνεται αντιληπτό πως ήταν αναμενόμενη σε βάθος χρόνου, μία τέτοιας κλίμακας εισχώρηση των ψηφιακών τεχνολογιών στην καθημερινότητα. Απλά η πανδημία και ο κατ' οίκον, περιορισμός επέφερε την ταχύτερη εγκαθίδρυσή τους.

Παράλληλα, ο περιορισμός της φυσικής αλληλεπίδρασης όχι μόνο περιόρισε τους πολίτες στον ιδιωτικό τους χώρο, αλλά ανέδειξε και την σημασία του δημόσιου, ως κοινού αγαθού. Οι δημόσιοι χώροι μιας πόλης, οι δρόμοι, τα πεζοδρόμια, τα πάρκα και οι πλατείες αποτελούν τα πιο ζωτικά όργανα μιας πόλης. Δεν συνιστούν απλώς και μόνον κοινόχρηστους χώρους αναψυχής ή και μετάβασης στον αστικό ιστό της πόλης, αλλά και αναγκαίο υπόβαθρο του κοινωνικοπολιτικού γίγνεσθαι. Επομένως, στη νέα συνθήκη επι πανδιμίας και περιορισμού μετακινήσεων, ο φυσικός δημόσιος χώρος έτεινε να υποκατασταθεί από τον ψηφιακό, εφόσον οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις διαμορφωνόταν πλέον κατά βάση σε αυτόν, ερημώνοντας και σχεδόν καθιστώντας περιττούς τους φυσικούς χώρους συνάντησης. Ωστόσο, έπειτα της άρσης των μέτρων περιορισμού, σημειώθηκε μια έντονη επανοικοιοποίηση του δημόσιου χώρου από τους πολίτες, οι οποίοι αισθάνονταν πιο συνδεδεμένοι με τους δημόσιους χώρους αφού αναγνώρισαν τη σημασία τους στην καθημερινή τους ζωή ως χώροι ανάκτησης της επαφής τους με την ουσιαστική έννοια της κοινότητας.

Αδιαμφησβήτητα επομένως, ο περιορισμός των πολιτών στην κατοικία αποδείχθηκε εφευρετικός ως προς νέους κώδικες συμπεριφοράς και προσαρμογής στη νέα κανονικότητα, αφού αναπτύχθηκαν νέοι τρόποι συνδέσεις με τον κόσμο, εξοικείωση με τις νέες ψηφιακές συνήθειες και ανάδυση νέων χωρικών συνθηκών.¹⁵ Η ανάδυση της συνύπαρξης λειτουργιών όπως η διαβίωση, η εργασία, η κινητικότητα και ο ελεύθερος χρόνος συμβαδίζει καλύτερα με την σημερινή ροϊκή εποχή και επαναπροσδιορίζει τις σχέσεις και αξίες που κουβαλά η καθημερινότητα των πολιτών. Η περίοδος αυτή, θεωρείται κομβικό σημείο αμφισβήτησης της αστικότητας των πόλεων του σήμερα, αλλά και επανεξέτασης των πτυχών που δίνουν νόημα στην φυσική "κατοίκηση".

B^ ανακεφαλαίωση_

Προς μια νέα αστικότητα

Στον σημερινό διασυνδεδεμένο κόσμο, όπου τα άτομα περιηγούνται σε πολλές πτυχές της ζωής τους ταυτόχρονα, όπως εργασία, οικογένεια, ελεύθερο χρόνο, η αρχιτεκτονική διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση των εμπειριών τους και στην κατανόηση της πραγματικότητας. Οι βαθιές αλλαγές που επιφέρουν οι τεχνολογικές εξελίξεις και η μεταβαλλόμενη κοινωνική δυναμική έχουν οδηγήσει σε απώλεια της σύνδεσης μεταξύ του εαυτού, του σώματος και του φυσικού χώρου. Η αρχιτεκτονική μπορεί να χρησιμεύσει ως ένα ισχυρό εργαλείο για να οξύνει τη συνείδηση της πραγματικότητας και να δημιουργήσει χώρους που χωρούν τη ρευστότητα του σύγχρονου κόσμου.

Εξετάζοντας μια σειρά χρονολογικών παραδειγμάτων που αμφισβητούν τα παραδοσιακά αρχιτεκτονικά πρότυπα, διακρίνονται νέες αντιλήψεις για το χώρο, που είναι πιο συμβατές με τη σύγχρονη ρευστότητα της ζωής. Παραδείγματα, όπως η ιδέα των «δρόμων στον ουρανό» των Smithsonian και η ματιά της πόλης σε κλίμακα κτιρίου με το Κέντρο Πομπιντού, καταδεικνύουν καινοτόμες προσεγγίσεις στον αστικό σχεδιασμό. Στη συνέχεια, εισχωρώντας στις βασικές πτυχές της καθημερινότητας, η Villa VPRO επαναπροσδιορίζει τον χώρο εργασίας, ενώ το Mirador ανά συστήνει την ιδέα της πολυκατοικίας. Καταλήγοντας ξανά στην οπτική του δρόμου, ο «Δρόμος του Μέλλοντος» των UN Studio προτείνει ένα φρέσκο αστικό περιβάλλον, ενσωματώνοντας τεχνολογίες της εποχής.

Η νέα ψηφιακή συνθήκη, όπως περιγράφεται από τους M. Castells, M. McLuhan και W. Mitchell, έχει μεταμορφώσει τις ζωές των πολιτών και αυτό αντανακλάται στην ανάγκη για ευέλικτο σχεδιασμό που καλύπτει βασικές καθημερινές πτυχές. Μέσα από τα προαναφερθέντα παραδείγματα αρχιτεκτονικών προτάσεων, γεννιούνται νέοι όροι, σχεδιαστικές συσχετίσεις και χώροι που αμφισβητούν τα προηγούμενα αστικά μοτίβα. Αναδύονται υβριδικά κτίρια και χώροι, που συνδυάζουν λειτουργίες που ήταν κάποτε

διαιρεμένες σε προκαθορισμένες ζώνες, ενώ ενσωματώνονται ενδιάμεσοι χώροι, που ωθούν την ενασχόληση με το γενικότερο περιβάλλον και συνολικά δημιουργούν μια πιο συνεκτική και πολύπλευρη υποδομή.

Η ανάγκη για επαναπροσδιορισμό της σύλληψης του χώρου, έγινε επιτακτικότερη την σήμερον ημέρα, καθώς με την περίοδο της πανδημίας COVID-19, τα τεχνολογικά μέσα καθιερύθηκαν ως απαραίτητα στις ζωές των ανθρώπων για την ομαλή εξέλιξη της καθημερινότητας, και η ανθρωπότητα οδηγήθηκε σε μία νέα κανονικότητα ψηφιακά συνυφασμένη. Ο γρήγορος ρυθμός της τεχνολογικής προόδου, μαζί με την εξελισσόμενη κοινωνική δυναμική, επέφερε βαθιές αλλαγές στον τρόπο αλληλεπίδρασης με τον φυσικό κόσμο, οδηγώντας στην αναθεώρηση θεμελιωδών εννοιών όπως η κατοίκηση, ακόμα και η ύπαρξη, ειδικά σε σχέση με την πόλη.

Η νέες συνθήκες κατοίκησης, όπως αποτυπώνονται και με τα προαναφερθέντα παραδείγματα και βιώθηκαν κατά την περίοδο της πανδημίας, αντικατοπτρίζουν μια ανησυχία ή και ανάγκη για επανεφεύρεση του τρόπου με τον οποίο βιώνονται τα αρχιτεκτονικά αστικά τοπία και ωθούν την ενασχόληση με τις περίπλοκες και δυναμικές πραγματικότητες της καθημερινής ζωής, που λαμβάνουν μέρος μεταξύ δομημένου χώρου και ανθρώπινης δραστηριότητας. Με άλλα λόγια, χρειάζεται μια βαθύτερη εξέταση τόσο των χώρων όσο και των άυλων αξιών της καθημερινότητας που εκδηλώνονται στους φυσικούς χώρους, στην προσπάθεια ανάκτησης μιας αστικότητας με νόημα για το μέλλον.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ_K^B

[1] Avermaete, T. (2003). *The Discovery of the Everyday: Team 10's Re-Visioning of C.I.A.M.'s Modern Project*, Contribution and Confusion: Architecture and the Influence of other Fields of Inquiry., 91ο ACSA Διεθνές Συνέδριο., Ελσίνκι. Διαθέσιμο στο: «<https://www.acsa-arch.org/proceedings/International%20Proceedings/ACSA.Intl.2003/ACSA.Intl.2003.1.pdf>» σελ. 4

[2] Murphy, D. (2016). *Notopia: The fall of streets in the sky*. The Architectural Review. Διαθέσιμο στο: «<https://www.architectural-review.com/archive/notopia-archive/notopia-the-fall-of-streets-in-the-sky>»

[3] In flux. (2010). *a+p smithson: golden lane-1952 Golden Lane Housing competition*. London, Great Britain. Διαθέσιμο στο: «<https://archiflux.wordpress.com/tag/alison-smithson/>» σελ. 34

[4] In flux. (2010). ο.π., σελ. 32

[5] Avermaete, T. (2003). ο.π., σελ. 2

[6] Charitonidou, M. (2020). *From the Athens Charter to the "Human Association": Challenging the Assumptions of the Charter of Habitat*. France Stele Ινστιτούτο Ιστορίας της Τέχνης, ZRC SAZU, ZRC Pub. Διαθέσιμο στο: «<https://www.researchcollection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/426865/MariannaCharitonidouFromtheAthensChartertotheHumanAssociation.pdf?sequence=1&isAllowed=y>» σελ. 34

[7] In flux. (2010). ο.π., σελ. 26

[8] Perez, A., (2010). *Architecture Classics: Centre Georges Pompidou / Renzo Piano Building Workshop + Richard Rogers*. ArchDaily. Διαθέσιμο στο: «<https://www.archdaily.com/64028/ad-classics-centre-georges-pompidou-renzo-piano-richard-rogers>»

[9] Moore, R. (2017). *Pompidou Center: a 70s French radical that's never gone out of fashion*. The guardian. Διαθέσιμο στο: «<https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/jan/08/pompidou-centre-40-years-old-review-richard-rogers-renzo-piano>»

[10] Crook, L. (2019). *Center Pompidou is high-tech architecture's inside-out landmark*. Dezeen. Διαθέσιμο στο: «<https://www.dezeen.com/2019/11/05/centre-pompidou-piano-rogers-high-tech-architecture/>»

[11] MVRDV. *Villa VPRO*. Διαθέσιμο στο: «<https://www.mvrdv.com/projects/172/villa-vpro>»

[12] MVRDV. *Mirador*. Διαθέσιμο στο: «<https://www.mvrdv.com/projects/135/mirador>»

[13] UN STUDIO. *Distelweg "Street of the Future"*. Amsterdam, The Netherlands, 2020. Διαθέσιμο στο: «<https://www.unstudio.com/en/page/14346/distelweg-street-of-the-future>»

[14] Ζαβολέας, Ι., *Ψηφιακές Δυστοπίες. Παθήματα και μαθήματα στην εποχή του Covid-19*

[15] Human Spaces. *Post Pandemic Public Spaces Documentary*. Youtube. Διαθέσιμο στο: «<https://www.youtube.com/watch?v=ryXaZPsLY4&list=PLjlg8YNq5cHN9xfULPfbgCwVEPBXXNHn4&index=7>»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ^ το διαγραμματικό_

«Ο χώρος είναι υπαρξιακός και η ύπαρξη είναι χωρική.»¹
MAURICE MERLEAU-PONTY

Γ^ εισαγωγή_

Η ουσία του χώρου

Κατευθυνόμενοι στην ψηφιακή ολοκλήρωση, η ρευστοποίηση του κόσμου αποσταθεροποιεί όλο και περισσότερο την πραγματικότητα. Οι νέες τεχνολογίες, προκαλούν και απειλούν με ολική πλέον ανατροπή κάθε σύστημα αξιών πάνω στο οποίο δομήθηκε η πορεία του ανθρώπου στον πλανήτη, και προκαλεί αναστοχασμούς πάνω στη σημασία του καθήκοντος της αρχιτεκτονικής. Για να ζήσει κανείς σε μια εποχή των τεχνολογικών μέσων, είναι απαραίτητο να ανακτήσει τη συνείδησή του για τον φυσικό κόσμο. Όπως έχει δηλώσει ο Merleau-Ponty «ο χώρος είναι υπαρξιακός και η ύπαρξη είναι χωρική». Επομένως, ο άνθρωπος σχετίζεται θεμελιωδώς με τον χώρο. Ο χώρος, σε αυτό το πλαίσιο, δεν είναι απλώς ένα άδειο δοχείο, αλλά φέρει βαθύτερες επιδράσεις, νοήματα και σημασίες στη διαμόρφωση της βιωμένης εμπειρίας.

Η αρχιτεκτονική είναι κάτι περισσότερο από τη σχεδίαση φυσικών δομών. Μια τέτοια θέση, ωθεί την εφεύρεση νέων αντιλήψεων του πραγματικού, όχι μόνο χωρικά αλλά και αφηρημένα. Όπως ανέφεραν οι M. Castells, M. McLuhan και W. Mitchell, εξερευνώντας τη σχέση μεταξύ του χώρου, της τεχνολογίας και της ανθρώπινης ύπαρξης, η αντίληψη, η εμπειρία και η κατανόηση για τον χώρο είναι βαθιά συνυφασμένες με τα κοινωνικά, πολιτιστικά και τεχνολογικά πλαίσια. Επομένως, για την καλύτερη κατανόηση αυτού και την σύνδεσή του με την αρχιτεκτονική, προτείνεται η εξερεύνηση των αύλων πτυχών του δομημένου περιβάλλοντος μέσω διαγραμματοποίησης. Αναγνωρίζοντας ότι οι ιδιότητες που διαμορφώνουν και καθορίζουν τους χώρους εκτείνονται πέρα από τα φυσικά υλικά και εμπλέκονται με την ευρύτερη κοινωνική, πολιτιστική και περιβαλλοντική δυναμική, η διερεύνηση των σχέσεων άυλου-δομημένου θα χρησιμεύσει όχι μόνο ως επεξηγηματικό εργαλείο αλλά και ως μέσο ενημέρωσης των σχεδιαστικών προσεγγίσεων, καθώς θα αποκαλύψει μοτίβα, δυνάμεις και χωρικές σχέσεις επηρεάζουν σε βάθος τη σημασία της έννοιας της “αστικότητας” τη σημερινή εποχή.

Field Conditions_ Stan Allen

Ο Stan Allen, μέσα από καινοτόμες, θεωρητικές και πειραματικές προσεγγίσεις, στο βιβλίο του "Points and Lines: Diagrams and Projects for the City" (1999), εξερευνά την δυναμική φύση του αστικού ιστού και έννοιες όπως η αστικοποίηση του τοπίου. Πραγματεύεται τη σχέση μεταξύ αρχιτεκτονικής και πόλης, προτείνοντας νέες αρχιτεκτονικές στρατηγικές και καθιερώνοντας την ιδέα μιας αρχιτεκτονικής που δεν ορίζεται από την δομημένη μορφή ή τα μεμονωμένα αρχιτεκτονικά στοιχεία, αλλά από τις εγγενείς σχέσεις των μορφών μέσα σε ένα αφηρημένο πεδίο δυναμικών συνθηκών.¹ Με τον τρόπο αυτό, επαναπροσδιορίζει τις παραδοσιακές έννοιες αρχιτεκτονικής πράξης, διαφορετικά από ότι τι έκαναν τα προηγούμενα παραδείγματα, σε μια ελεύθερη ανάγνωση του ροϊκού και διασυνδεδεμένου αστικού τοπίου. Ερευνώντας περιπτώσεις που προέρχονται από την ιστορία της τέχνης και της αρχιτεκτονικής, καθώς και από τη σύγχρονη επιστήμη και τεχνολογία, ο Allen υποστηρίζει πως *ενώ οι παραδοσιακές αντιλήψεις του χώρου ήταν στατικές, σήμερα με την άνοδο μιας αρχιτεκτονικής της εποχής της πληροφορίας που ορίζεται από εμπειρικά δεδομένα, είναι δυνατή η κατανόηση της πολυπλοκότητας των ρευστών χωρικών συστημάτων κι ενός νέου διευρυμένου πεδίου πιθανοτήτων που βρίσκονται στη φύση και τις κοινωνικές επιστήμες.*²

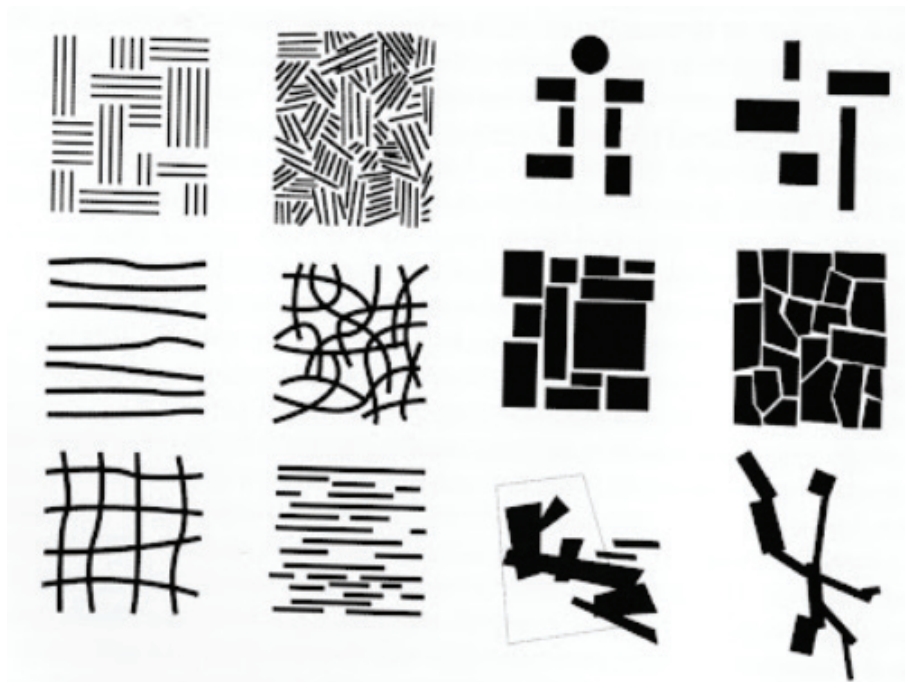
Οι συνθήκες πεδίου, "Field Conditions", του Allen, παρουσιάζουν την ιδέα για μια διαγραμματική αναπαράσταση των αστικών δυνάμεων, αλληλεπιδράσεων και ροών. Αποτυπώνουν τη δυναμική και διασυνδεδεμένη φύση των αστικών συστημάτων, που ανέφεραν οι Castells και McLuhan, και που διαμορφώνουν το κοινωνικοπολιτιστικό υπόβαθρο. Μέσω αυτής της διαγραμματικοποίησης, ο Allen επιδιώκει να αποτυπώσει τη ρευστότητα και την πολυπλοκότητα των αστικών συστημάτων, δίνοντας έμφαση στις σχέσεις, τις ροές και τις αλληλεπιδράσεις εντός του αστικού ιστού. Στην ουσία η ιδέα αυτή, θέλει να περιγράψει την κατάσταση της αντιληπτής αλλά συχνά αόρατης δύναμης και έντασης που δημιουργείται από ένα σύστημα

φυσικών χώρων.² Δηλαδή, διερευνά μια αφηρημένη έννοια του χώρου και των σχέσεων άυλων και υλικών μορφών. Τα διαγράμματα αυτά, χρησιμεύουν όχι απλώς ως επεξηγηματικά εργαλεία αλλά βοηθούν στο να ενημερώνονται οι αποφάσεις σχεδιασμού αποκαλύπτοντας μοτίβα, κόμβους και ευκαιρίες για παρέμβαση στο αστικό περιβάλλον, καθώς αποκαλύπτουν κρυφές χωρικές σχέσεις, αστικές ροές και προγραμματικές δυνατότητες.

Ομοίως με το Urban Reidentification Grid που παρουσιάστηκε από τους Smithsonian τη δεκαετία του 1950, και το Field Conditions τονίζει τη σημασία του πλαισίου, των σχέσεων στη διαμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος. Το πρώτο παρουσιάζει μια δομημένη προσέγγιση στην αστική ανάλυση και μετασχηματισμό κατηγοριοποιώντας διαφορετικές πτυχές του αστικού ιστού όπως δρόμοι, κτίρια δημόσιοι χώροι και υποδομές, ενώ το Field Conditions προσφέρει ένα πλαίσιο για την εξερεύνηση των αφηρημένων και δυναμικών πτυχών του αστικού πεδίου.

Τόσο οι Συνθήκες Πεδίου όσο και το Διευρυμένο Πεδίο της αρχιτεκτονικής, ως προς το οποίο αναπτύχθηκε το διερευνητικό έργο του Allen, ενθαρρύνουν μια ευρύτερη κατανόηση του τι συνιστά αρχιτεκτονική. Και οι δύο έννοιες αμφισβητούν την αντίληψη της αρχιτεκτονικής ως αυστηρά περιορισμένης στον σχεδιασμό και την κατασκευή κτιρίων και ενθαρρύνουν τους αρχιτέκτονες να εξερευνήσουν άλλες σφαίρες χωρικών και δημιουργικών παρεμβάσεων. Μοιράζονται έναν κοινό στόχο να αμφισβητήσουν τα παραδοσιακά όρια της αρχιτεκτονικής και να προωθήσουν μια επέκταση του πεδίου εφαρμογής της αρχιτεκτονικής πρακτικής.¹

Το Field Conditions τονίζει την σημασία της έρευνας και της διαγραμματικής σκέψης ως ένα πλαίσιο για τους αρχιτέκτονες που τους ενθαρρύνει για νέες ιδέες, καινοτόμο σχεδιαστική σκέψη και πιο ουσιαστικές και ολιστικές αρχιτεκτονικές προσεγγίσεις. Ο Allen, προσπαθεί να αποσυνδέσει την αρχιτεκτονική σκέψη από την παραδοσιακή πρακτική για να δημιουργήσει στους αρχιτέκτονες νέες αντιλήψεις του χώρου, που βασίζονται στον όλο και πιο περίπλοκο κόσμο.

εικόνα 12. Field Conditions_ Stan Allen

Διαγράμματα πεδίου: από πάνω, αριστερά προς τα δεξιά:

patchwork, patchwork 2_ αξονική συμμετρία, περιφερειακή σύνθεση_ γραμμωτό, συνθετικό_ σύνθεση μπλοκ, μωσαϊκό_ χαλαρό πλέγμα, ραβδωτό_ σύγκρουση, συνδεδεμένα συγκροτήματα.

Γ^ ανακεφαλαίωση_

Η διεύρυνση

Τα αστικά περιβάλλοντα, κυρίως στη σημερινή εποχή της διασυνδεδεμένης κοινωνίας, αποτελούν πολύπλοκα συστήματα αλληλένδετων στοιχείων. Οι θεωρίες των M. Castells, M. McLuhan και W. Mitchell παρέχουν ένα ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο για την κατανόηση της σχέσης μεταξύ τεχνολογίας και αστικού περιβάλλοντος. Εξετάζοντας τις Συνθήκες Πεδίου του Stan Allen σε αυτό το πλαίσιο, διακρίνεται πώς η τεχνολογία, οι ροές πληροφοριών και η διασύνδεση των αστικών συστημάτων επηρεάζουν τη διαδικασία σχεδιασμού και την κατανόηση του αστικού τοπίου.

Ο Allen, εισάγοντας τις Συνθήκες Πεδίου, διερευνά την αφηρημένη έννοια του «χώρου» και των «σχέσεων» ως πρωταρχικά θέματα μέσα στον αρχιτεκτονικό λόγο και υπογραμμίζει τη σημασία της κατανόησης των άυλων ιδιοτήτων στο αστικό πεδίο. Αναλύοντας τις ροές, τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις που επηρεάζουν τη χωρική οργάνωση και βιωματική εμπειρία μέσα στο αστικό πλαίσιο, ο Allen ανταποκρίνεται στην παραγωγή μιας αυθεντικής αρχιτεκτονικής που αποτελείται από τις σχέσεις μεταξύ των στοιχείων και όχι τόσο από τα ίδια τα στοιχεία. Οι ιδιότητες που διαμορφώνουν και καθορίζουν τους χώρους άλλωστε, εκτείνονται πέρα από τα φυσικά υλικά και εμπλέκονται με την ευρύτερη κοινωνική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δυναμική. Συνολικά το Field Conditions τονίζει τη σημασία κατανόησης του ευρύτερου αστικού πλαισίου, αναγνωρίζει την περίπλοκη και διασυνδεδεμένη φύση των αστικών περιβαλλόντων και ενθαρρύνει χωρικές εκδοχές της υβριδικότητας. Μέσω αυτού, προσφέρεται ένας φακός με τον οποίο οι αρχιτέκτονες μπορούν να πλοηγηθούν στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που παρουσιάζει το εξελισσόμενο τεχνολογικό τοπίο.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ_Κ^Γ

[1] Wigley, M. (2017). *The Expanded Field- Stan Allen's "Field Conditions" as a Reconstruction of Architectural Practice within Shifting Epistemological Paradigms*. Histories of Architecture Theory. Kevin Hai. Διαθέσιμο στο: «<https://kevinhai.com/The-Expanded-Field>»

[2] Carpo, M. (2013). *The Digital Turn in Architecture 1992-2012*. AD Reader. Διαθέσιμο στο: «https://mycourses.aalto.fi/pluginfile.php/1285101/mod_resource/content/2/Stan%20Allen%20Field%20Conditions%201997.pdf»

OUTro^

Βιώνοντας την ρευστότητα της σημερινής εποχής, διακρίνεται ως αδιαμφισβήτητο πως τα τεχνολογικά μέσα έχουν αλλάξει την καθημερινότητα των ανθρώπων, και το σύγχρονο αστικό τοπίο. Δεδομένου ότι λειτουργίες που καταλάμβαναν φυσικούς χώρους, έχουν πλέον μεταφερθεί στο ψηφιακό τους ανάλογο, το φυσικό δομημένο περιβάλλον καλείται να αναγνωσθεί υπό νέους όρους πιο εναρμονισμένους με τη σημερινή μεταβλητή πραγματικότητα. Αποδεικνύεται πως η αντίληψη του σύγχρονου κόσμου έχει αναπροσαρμόσει τα παραδοσιακά αστικά μοτίβα, ενώ επίσης αμφισβητεί τις βαθύτερες πτυχές κατοίκησης στο δομημένο περιβάλλον. Βάσει αυτού του πλαισίου, η στροφή προς τα τεχνολογικά μέσα και την ψηφιοποίηση αποτελεί αφορμή για σκέψη και αμφισβήτηση του τρόπου με τον οποίο το αστικό τοπίο μπορεί να σχεδιαστεί με γνώμονα τις κοινωνικές, ανθρωπιστικές και υπαρξιακές του πτυχές.

Καθώς η έννοια της κατοίκησης αποκτά ανανεωμένο νόημα λόγω των τεχνολογικών μέσων, η ισορροπία μεταξύ δομημένου περιβάλλοντος και ανθρώπινης ύπαρξης, υπόκειται σε αναθεώρηση. Οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν οδηγήσει σε υβριδικά κτίρια που διαγράφουν τις παραδοσιακές προκαθορισμένες ζώνες λειτουργίας, και δημιουργούνται χώροι

περισσότερο προσαρμοσμένοι στις σύγχρονες ανάγκες. Από την άλλη, εξερευνώντας την κοινωνική, πολιτιστική και περιβαλλοντική δυναμική του δομημένου περιβάλλοντος, κατανοούνται άυλες δομικές συνδέσεις οι οποίες αποκαλύπτουν επιδραστικά μοτίβα, δυνάμεις και χωρικές σχέσεις που με τη σειρά τους διαμορφώνουν τη σύγχρονη αστικοποίηση.

Σήμερα, η ανάγκη ενασχόλησης με τις προκλήσεις της τεχνολογικής-ψηφιακής εξέλιξης διαφαίνεται εντονότερη, παρόλο που απασχολούσε και παλαιότερα θεωρητικούς και αρχιτέκτονες. Αυτό συνέβη καθώς, με το πέρας της πανδημίας Covid-19 τα διαδικτυακά και ψηφιακά μέσα εγκαθιδρύθηκαν σχεδόν ακαριαία στη ζωή των πολιτών, αναθεωρώντας βασικές πτυχές και αξίες της καθημερινότητας. Η τεχνολογική-ψηφιακή εξέλιξη σε σχέση με καινοτόμες χωρικές αναδιαμορφώσεις και αναγνώσεις του δομημένου αστικού τοπίου, ενθαρρύνει την ανάγκη για ένα πιο βιώσιμο, ανθρωποκεντρικό και συνεκτικό περιβάλλον αστικής διαβίωσης, ή από μια άλλη οπτική, σκαλίζει το όραμα για την ανάκτηση μιας ανανεωμένης και διευρυμένης αστικότητας περισσότερο συμβατής με το διασυνδεδεμένο και ροϊκό σύγχρονο κόσμο.

AFTER^

Η ερευνητική αυτή εργασία, εστιάζει στην συνεχιζόμενη και δυναμική επιρροή των τεχνολογικών μέσων στη σύγχρονη κοινωνία. Στην ουσία της, υποδηλώνει την ανάγκη στοχασμού και ενασχόλησης με το δομημένο περιβάλλον, σε πιο βαθιές πτυχές του. Δεδομένου ότι η εκτεταμένη πρόσβαση στα ψηφιακά τεχνολογικά μέσα, έχει ωθήσει μία ομοιογενή πραγματικότητα, σε μεγάλο βαθμό αποσυνδεδεμένη από το φυσικό της περιβάλλον, η ουσιαστική σύνδεση μεταξύ χώρου και ανάπτυξης του συνόλου των δραστηριοτήτων σε αυτόν, αμφισβητείται.

Καθώς ωστόσο, η ύπαρξη του ατόμου δεν περιορίζεται σε μια αφηρημένη, ασώματη κατάσταση αλλά έχει τις ρίζες της στη χωρική της διάσταση, η ερευνητική εργασία σκοπεύει να ενθαρύνει τις σκέψεις σχετικά με την ουσία της ίδιας της ύπαρξης του χώρου. Θέλει να υπονοήσει πως, δεν έχει σημασία τόσο η απτή-υλική υπόσταση του χώρου, όσο αυτό που κουβαλά, δηλαδή η ικανότητά του να παρέχει ένα πλαίσιο για την "κατοίκηση" και την αλληλεπίδραση αντικειμένων, οντοτήτων και φαινομένων.

Όπως έδειξε η πρόσφατη εμπειρία της πανδημίας, τα στοιχεία αυτά που “δομούν” έναν χώρο, δεν περιορίζονται απαραίτητα στην υλικότητα μέσω της οποίας εμφανίζονταν στην παρελθούσα, υλική και πλήρως αναλογική πραγματικότητα. Αντίθετα, οι τρόποι μέσω των οποίων υπάρχουν και συνιστούν μέρος της συνολικής μας εμπειρίας ειδικά στον διαρκώς μεταβαλλόμενο και δυναμικά εξελισσόμενο αστικό χώρο, αλλάζουν στο χρόνο και μαζί αλλάζουν οι συμβάσεις ως προς τις οποίες η ζωή είναι δομημένη.

Στο πλαίσιο της αστικότητας, ενθαρρύνεται η εξερεύνηση πέρα από τα συμβατικά και προφανή, για νέες προοπτικές και μετασημασιολογικές προσεγγίσεις στην κατανόηση και τη διαμόρφωση χώρων και αστικών περιβαλλόντων. Με μια διεισδυτική ματιά στις κοινωνικές, ανθρωπιστικές και υπαρξιακές πτυχές του αστικού τοπίου, μπορούν να αναθεωρηθούν και να αξιολογηθούν αξίες που είναι πιο συνδεδεμένες με τη ρευστή και μεταβλητή φύση του σημερινού κόσμου και θα συμβάλουν στην ανασυγκρότηση μιας ανανεωμένης και ευέλικτης αστικότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Castells, M. (2000). *The Rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society, and Culture*. 1ος τόμος, 2η έκδοση. Massachusetts USA, M.A.: Blackwell Pub.

Castells, M. (2004). *The Network Society: A cross-cultural perspective*. Cheltenham UK, M.A: Edward Elgar Pub.

Lyon, D. (1988). *The information Society: Issues and illusions*, 1η έκδοση. Great Britain, Polity Press.

McLuhan, M., Fiore, Q., Agel J. (1968) *War and Peace in the Global Village*. 1η έκδοση, New York, Bartram Pub.

McLuhan, M. (1994). *Media. Οι προεκτάσεις του ανθρώπου*. Μτφρ. Μάνδρος Σ., Αθήνα., Εκδ. Κάλβος.

Mitchell, W. (1995). *City of bits. Space, Place, and the Infobahn*. 1η έκδοση. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Mitchell, W. (1999). *E-topia: "Urban Life, Jim—But Not As We Know It"*. 1η έκδοση. Cambridge, MIT Press.

Ζαβολέας, Ι., Ψηφιακές Δυστοπίες. Παθήματα και μαθήματα στην εποχή του Covid-19

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Avermaete, T. (2003). *The Discovery of the Everyday: Team 10's Re-Visioning of C.I.A.M.'s Modern Project., Contribution and Confusion: Architecture and the Influence of other Fields of Inquiry*, 91ο ACSA Διεθνές Συνέδριο., Ελσίνκι. Διαθέσιμο στο: «<https://www.acsa-arch.org/proceedings/International%20Proceedings/ACSA.Intl.2003/ACSA.Intl.2003.1.pdf>»

Carpo, M. (2013). *The Digital Turn in Architecture 1992-2012*. AD Reader. Διαθέσιμο στο: «https://mycourses.aalto.fi/pluginfile.php/1285101/mod_resource/content/2/Stan%20Allen%20C%20Field%20Conditions%2C%201997.pdf»

Charitonidou, M. (2020). *From the Athens Charter to the "Human Association": Challenging the Assumptions of the Charter of Habitat*. France Stele Ινστιτούτο Ιστορίας της Τέχνης, ZRC SAZU, ZRC Pub. Διαθέσιμο στο: «<https://www.researchcollection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/426865/MariannaCharitonidouFromtheAthensChartertotheHumanAssociation.pdf?sequence=1&isAllowed=y>»

In flux. (2010). *a+p smithson: golden lane-1952 Golden Lane Housing competition*. London, Great Britain. Διαθέσιμο στο: «<https://archiflux.wordpress.com/tag/alison-smithson/>»

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΑ ΑΡΘΡΑ+ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Chiambaretta Architecte. (2017). Yona Friedman. Architecture for the living. PCA-STREAM. Διαθέσιμο στο: «<https://www.pca-stream.com/en/articles/yona-friedman-architecture-for-the-living-122>»

Crook, L. (2019). Center Pompidou is high-tech architecture's inside-out landmark. Dezeen. Διαθέσιμο στο: «<https://www.dezeen.com/2019/11/05/centre-pompidou-piano-rogers-high-tech-architecture/>»

Murphy, D. (2016). Notopia: The fall of streets in the sky. The Architectural Review. Διαθέσιμο στο: «<https://www.architectural-review.com/archive/notopia-archive/notopia-the-fall-of-streets-in-the-sky>»

Moore, R. (2017). Pompidou Center: a 70s French radical that's never gone out of fashion. The guardian. Διαθέσιμο στο: «<https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/jan/08/pompidou-centre-40-years-old-revie-w-richard-rogers-renzo-piano>»

MVRDV. Mirador. Διαθέσιμο στο: «<https://www.mvrdv.com/projects/135/mirador>»

MVRDV. Villa VPRO. Διαθέσιμο στο: «<https://www.mvrdv.com/projects/172/villa-vpro>»

Perez, A., (2010). Architecture Classics: Centre Georges Pompidou / Renzo Piano Building Workshop + Richard Rogers. ArchDaily. Διαθέσιμο στο: «<https://www.archdaily.com/64028/ad-classics-centre-georges-pompidou-renzo-piano-richard-rogers>»

UN STUDIO. Distelweg "Street of the Future". Amsterdam, The Netherlands, 2020. Διαθέσιμο στο: «<https://www.unstudio.com/en/page/14346/distelweg-street-of-the-future>»

Wigley, M. (2017). The Expanded Field- Stan Allen's "Field Conditions" as a Reconstruction of Architectural Practice within Shifting Epistemological Paradigms. Histories of Architecture Theory. Kevin Hai. Διαθέσιμο στο: «<https://kevinhai.com/The-Expanded-Field>»

ΒΙΝΤΕΟ

Human Spaces. Post Pandemic Public Spaces Documentary. Youtube.

Διαθέσιμο στο:

«<https://www.youtube.com/watch?v=ryXaZPsLY4&list=PLjlg8YNq5ChN9xfULPfbgCwVEPBXXNHn4&index=7>»

ΕΙΚΟΝΕΣ

[εικόνα 1] In flux. (2010). *a+p smithson: golden lane-1952 Golden Lane Housing competition*. London, Great Britain. Διαθέσιμο στο: «<https://archiflux.wordpress.com/tag/alison-smithson/>» σελ. 87

[εικόνα 2] In flux. (2010). *a+p smithson: golden lane-1952 Golden Lane Housing competition*. London, Great Britain. Διαθέσιμο στο: «<https://archiflux.wordpress.com/tag/alison-smithson/>» σελ. 91

[εικόνα 3] Charitonidou, M. (2020). *From the Athens Charter to the "Human Association": Challenging the Assumptions of the Charter of Habitat*. France Stele Ινστιτούτο Ιστορίας της Τέχνης, ZRC SAZU, ZRC Pub. Διαθέσιμο στο: «<https://www.researchcollection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/426865/MariannaCharitonidouFromtheAthensChartertotheHumanAssociation.pdf?sequence=1&isAllowed=y>» σελ. 36

[εικόνα 4] Perez, A., (2010). *Architecture Classics: Centre Georges Pompidou / Renzo Piano Building Workshop + Richard Rogers*. ArchDaily. Διαθέσιμο στο: «<https://www.archdaily.com/64028/ad-classics-centre-georgesμπompidou-renzo-piano-richard-rogers>»

[εικόνα 5] Crook, L. (2019). *Center Pompidou is high-tech architecture's inside-out landmark*. Dezeen. Διαθέσιμο στο: «<https://www.dezeen.com/2019/11/05/centre-pompidou-piano-rogers-high-tech-architecture/>»

[εικόνα 6] MVRDV. *Villa VPRO*. Διαθέσιμο στο: «<https://www.mvrdv.com/projects/172/villa-vpro>»

[εικόνα 7] MVRDV. *Villa VPRO*. Διαθέσιμο στο: «<https://www.mvrdv.com/projects/172/villa-vpro>»

[εικόνα 8] MVRDV. *Mirador*. Διαθέσιμο στο: «<https://www.mvrdv.com/projects/135/mirador>»

[εικόνα 9] MVRDV. *Mirador*. Διαθέσιμο στο: «<https://www.mvrdv.com/projects/135/mirador>»

[εικόνα 10] UN STUDIO. *Distelweg "Street of the Future"*. Amsterdam, The Netherlands, 2020. Διαθέσιμο στο: «<https://www.unstudio.com/en/page/14346/distelweg-street-of-the-future>»

[εικόνα 11] UN STUDIO. *Distelweg "Street of the Future"*. Amsterdam, The Netherlands, 2020. Διαθέσιμο στο: «<https://www.unstudio.com/en/page/14346/distelweg-street-of-the-future>»

[εικόνα 12] Carpo, M. (2013). *The Digital Turn in Architecture 1992-2012*. AD Reader. Διαθέσιμο στο: «https://mycourses.aalto.fi/pluginfile.php/1285101/mod_resource/content/2/Stan%20Allen%20C%20Field%20Conditions%2C%201997.pdf»
